

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของ
ประชาชนตำบลนาทราย อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม มีแนวความคิด ทฤษฎี เอกสาร
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย
2. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
4. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม
5. ตำบลนาทราย อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

1. ความเป็นมาของประชาธิปไตย

การที่โลกมนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกันหลายเผ่าพันธุ์ และหลากหลายวัฒนธรรมเช่นนี้
ทำให้เกิดความแตกต่างในเรื่องของความคิด ความเชื่อ ตลอดจนวิธีการจัดระเบียบทางสังคม
เพื่อที่จะทำให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยธรรมชาตินั้นการอยู่ร่วมกันของ
สังคมมนุษย์ สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นคือ ความไม่เข้าใจกัน การขัดแย้ง ได้เถียงกันตามความคิด
การกระทบกระทั่งกัน การขัดแย้ง ได้เถียงกันตามความคิดเห็นของแต่ละคนที่เชื่อว่าตนถูกต้อง
ความขัดแย้ง การ ได้เถียง และการหาข้อยุติต่างๆ ระหว่างมนุษย์เป็นเรื่องละเอียดอ่อนใน
ระยะแรกก่อนที่สังคมจะมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นเช่นปัจจุบันนี้ การจัดระเบียบทางสังคม
เกิดจากคำสั่งสอนของศาสดา จากศาสนาเป็นส่วนใหญ่เมื่อสังคมมนุษย์เริ่มมีจำนวนมากขึ้น
ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ เริ่มปรากฏในหลายๆ ลักษณะ บางครั้งคำสอนทางศาสนาก็ไม่
สามารถควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ได้ทุกคน ดังนั้นจึงเริ่มสร้างกฎเกณฑ์ภายนอกจิตใจขึ้นมา
ควบคุมมนุษย์ด้วยตนเอง ทั้งนี้ก็เพื่อให้ มนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยความสงบเรียบร้อย และมีสันติสุข

ระบบที่ประเทศทั้งหลายในโลกได้คิดค้นขึ้นมาควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ คือ รูปแบบการปกครองที่เรียกว่าระบบการเมือง

กรมกิจการพลเรือนทหารบก (2527 : 28, 73) ได้สรุปว่าประชาธิปไตย เป็นลัทธิการเมืองที่มุ่งเน้นผลประโยชน์ของชนส่วนใหญ่ ประกอบด้วยทฤษฎีปรัชญา ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีรัฐศาสตร์ นำมาประยุกต์ให้เข้ากับสภาพสังคมของแต่ละประเทศ

กรมวิชาการ (2542 : 1-2) กล่าวว่า ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยเป็นระบบการเมือง ที่เสนอรูปแบบในการปกครองที่หลายประเทศในโลกเห็นว่าเป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุดระบอบหนึ่ง เพราะว่าเป็นการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนปกครองกันเอง ซึ่งเรียกว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

อมร รักษาสัตย์ (2543 : 12-13) กล่าวว่า การที่ประชาชนมีส่วนในการตัดสินใจปัญหาทางการเมืองในชุมชนของตนนั้น เป็นวิธีการที่สังคมของคนโบราณหลายแห่งได้ปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ในสังคมอินเดีย โบราณปรากฏว่า ประชาชนในวรรณะสูงๆ ได้มีส่วนร่วมในการปกครองโดยตรง หากพิจารณาอย่างผิวเผินอาจจะดูไม่มากนัก แต่ถ้านับทั้งวรรณะก็ไม่น้อยทีเดียว ถ้าจะเทียบกับการประชุมสภาประชาชนของนครรัฐกรีก โบราณซึ่งก็มีไม่มากนักอย่างไรก็ตามธรรมเนียมการปกครองของชมพูทวีปนั้นเราไม่ได้ศึกษากันมาก่อน จึงไม่ทราบว่าวิญญูณของประชาธิปไตยในซีกโลกตะวันออกว่าอย่างไร การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยที่พูดกันอยู่ทุกวันนี้ มาจากธรรมเนียมของชาติตะวันตก ซึ่งได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรม มาจากสมัยกรีก โบราณอีกทอดหนึ่ง

ทินพันธุ์ นาคะตะ (2554 : 1) ได้กล่าวถึงที่มาของประชาธิปไตยว่าเป็นระบบการเมืองในอุดมคติอย่างหนึ่งที่สังคมต่างๆ ส่วนมาก พยายามจะยึดถือเป็นหลักสำหรับการปกครองประเทศและสำหรับการสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาลของตนเอง ทั้งนี้เพราะถือว่าประชาธิปไตยเป็นระบอบการเมืองที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมขึ้นมา และเชื่อกันว่าการปกครอง โดยหลายๆ คน จะทำให้การตัดสินใจ ได้ดีกว่าคนไม่กี่คนหรือคนเดียว

สรุปได้ว่า ความเป็นมาของประชาธิปไตยว่าเป็นลัทธิการเมืองมาจากธรรมเนียมของชาติตะวันตก ซึ่งได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรม มาจากสมัยกรีก โบราณอีกทอดหนึ่ง นำมาประยุกต์ให้เข้ากับสภาพสังคมของแต่ละประเทศได้ ส่วนมาก พยายามจะยึดถือเป็นหลักสำหรับการปกครองประเทศและสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาลของตนเอง เพราะถือว่าประชาธิปไตยเป็นระบอบการเมืองที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมขึ้นมา

2. ความหมายของประชาธิปไตย

2.1 ความหมายของประชาธิปไตย

มีนักวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

2.1.1 คำว่า “ประชาธิปไตย” หมายถึง (จรรยา สุภาพ. 2534 : 29)

- 1) ความปรารถนาที่ต้องการรักษาไว้ซึ่งความสำคัญของตนเอง และความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
- 2) การดำรงชีวิตเพื่อความผาสุกร่วมกัน โดยมีเจตนารมณ์ของประชาชนเป็นเครื่องนำทาง
- 3) รูปแบบการปกครอง และวิถีชีวิตที่ถือเอาเสรีภาพเป็นหลักสำคัญ
- 4) การเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถดำเนินการร่วมกันโดยไม่สูญเสียเสรีภาพตามที่แต่ละคนปรารถนา

5) การปกครองโดยเสียงของคนส่วนมาก โดยคำนึงถึงสิทธิของคน

ส่วนน้อย

อมร รักษาสิทธิ์ (2543 : 274) อธิบายความหมายของประชาธิปไตยจากสารานุกรมของบริเทนนิกา (Encyclopedia Britannica) ว่าเป็นความหมายว่า ประชาธิปไตย คือ การปกครองโดยรัฐบาลรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีพื้นฐานจากแนวความคิดในการปกครองตนเองของประชาชน และในปัจจุบันเป็นสถาบันที่ผู้แทนจากการเลือกตั้ง โดยเสรีของประชาชน ซึ่งมีหน้าที่ดูแลความทุกข์ สุข ของประชาชน หรือเป็นวิถีชีวิตของประชาชนรูปแบบหนึ่ง ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของหลักการในความเสมอภาคกันของแต่ละบุคคล และหลักการเสมอภาคกัน ในด้านสิทธิเท่าเทียมกันในการดำรงชีพของบุคคลซึ่งจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และจากสารานุกรมของอเมริกันนา (Encyclopedia Americana) ให้ความหมายว่า ประชาธิปไตย มีความหมาย แต่ในปัจจุบันจะ หมายถึง การที่อำนาจปกครองสูงสุดเป็นของประชาชน คำๆ นี้จะ ทำให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบในด้านมากสำหรับผู้ที่จะพูดถึง หรือ ได้ยิน ได้ฟัง คำว่า “ประชาธิปไตย” เคยมีความหมายว่า ความยุ่งยากสับสน ในปัจจุบัน การเอ่ยถึงคำๆ นี้เป็นการเอ่ยถึงอย่างชื่นชม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 13-14) ได้กล่าวว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่เปิด โอกาสให้ทุกคนที่มีความรู้ความสามารถ และได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ให้เป็นตัวแทนเข้าไปบริหารประเทศ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีจุดเด่นที่สอดคล้องกับความต้องการของมนุษย์ส่วนใหญ่ โดยการยึด

หลักการพื้นฐานสำคัญในการปกครองด้วยหลักที่ว่า มนุษย์มีความเท่าเทียมกัน มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลสามารถที่จะปกครองตนเองได้ มนุษย์มีสิทธิ เสรีภาพ และต้องการมีหลักประกันในการใช้สิทธิเสรีภาพของตนโดยสมบูรณ์ นอกจากนี้ประเทศที่จะเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ ประชาชนต้องมีลักษณะดังนี้ คือ การพัฒนาตนเอง รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพในเชิงสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และการใช้สติปัญญาและเหตุผล

2.2.2 ประชาธิปไตยมีความหมายในหลายทาง ได้แก่ (อมร รักษาสมัย.

2543 : 6-13)

1) ในความหมายดั้งเดิม ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองแบบหนึ่ง ซึ่งสิทธิในการตัดสินใจทางการเมืองที่พลเมืองทั้งปวง เป็นผู้ใช้โดยตรงตามระเบียบวิธีการที่ว่า ด้วยเสียงข้างมากเป็นฝ่ายชนะ การปกครองแบบนี้เรียกกันว่า “ประชาธิปไตยโดยตรง” หรือ “ประชาธิปไตยทางตรง”

2) ประชาธิปไตยเป็นการปกครองรูปแบบหนึ่ง ซึ่งประชาชนพลเมือง ใช้สิทธิอย่างเดียวกัน โดยผ่านทางผู้แทนที่ประชาชนเป็นผู้เลือก และรับผิดชอบต่อประชาชนพลเมืองทั้งหมด โดยที่ไม่ได้ใช้สิทธิในการปกครองตนเองโดยตรง เราเรียกประชาธิปไตยแบบนี้ว่า “ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน”

3) ประชาธิปไตยเป็นการปกครองรูปแบบหนึ่ง ซึ่งแม้ผู้ที่มีเสียงข้างมาก จะใช้อำนาจตัดสินใจในลักษณะเสียงส่วนมาก แต่ก็เป็นที่ไปภายใต้ขอบเขตจำกัดแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้ออกแบบรับรองสิทธิส่วนบุคคลหรือสิทธิส่วนรวมบางประการ เช่น สิทธิในการพูด และในการนับถือศาสนา เป็นต้น โดยเรียกประชาธิปไตยแบบนี้ว่า “ประชาธิปไตยเสรี หรือประชาธิปไตยแบบมีรัฐธรรมนูญ”

4) ประชาธิปไตยในอีกความหมายหนึ่ง ถูกนำมาใช้อธิบายระบบการเมืองหรือสังคมใดๆ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะลดความแตกต่างทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างอันเกิดจากการกระจายทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ โดยไม่คำนึงว่าการปกครองในระบอบนั้นจะมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยตามความหมายทั้ง 3 ประการข้างต้นหรือไม่ เราเรียกประชาธิปไตยแบบนี้ว่า “ประชาธิปไตยทางสังคมหรือเศรษฐกิจ”

คำว่า “ประชาธิปไตย” มาจากคำว่า “ประชา + อธิปไตย” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “Democracy” ซึ่งมาจากภาษากรีก Demokratia ที่มาจากคำว่า Demos (ประชาชน) และ Cratos (การปกครอง) ความหมายตามฉบับเดิมที่อริสโตเติลให้ไว้คือ สภาวะ

ที่คนเป็นไทย และคนยากจน ซึ่งมีจำนวนมากในสังคม ได้รับมอบหมายให้กำอำนาจไว้ในมือประชาธิปไตยที่บริสุทธิ์ที่สุดได้รับการเรียกเช่นนั้นได้ ก็เพราะมีสภาพแห่งความเสมอภาคปรากฏอยู่ในที่นั้น และกฎหมายของรัฐมุ่งรับรองความเสมอภาคนั้น และเพราะว่าคนยากจนจะไม่ต้องอยู่ใต้บังคับของกฎหมายที่ด้อยกว่าร่ำรวย หรือว่าอำนาจสูงสุดจะไม่ต้องอยู่ในกำมือของฝ่ายใด แต่ทั้งสองฝ่ายจะมีส่วนใช้อำนาจนั้นด้วยกัน ถ้าตามที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าเสรีภาพ และความเสมอภาคจะมีอยู่ในประชาธิปไตยแล้วทุกแผนการของรัฐบาลก็ต้องเปิดประตูให้แก่ทุกคน ดังนั้นที่ใดที่ประชาชนเป็นฝ่ายข้างมาก และสิ่งที่พวกเขาตกลงจะแนบจะเป็นกฎหมายจึงเป็นข้อพิสูจน์ได้ว่าในสภาวะเช่นนั้นก็ควรจะเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตย” ความเชื่อแบบประชาธิปไตยมีรากฐานมาจากปัจเจกชนนิยม (Individual) ซึ่งปัจเจกชนนิยมมีความเป็นอิสระเสรีภาพของบุคคล และมองความสัมพันธ์ระหว่างคนกับรัฐว่า รัฐมีอยู่เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยให้บุคคลในสังคมมีชีวิตที่มั่นคง ปลอดภัย และสมบูรณ์ มากกว่าที่จะถือว่ารัฐเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเหนือบุคคล

2.2 ลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย

2.2.1 วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยว่ามีลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้ (จารัต

นวลนัม, 2540 : 216)

- 1) การเคารพในสิทธิและศักดิ์ศรีซึ่งกันและกัน
- 2) การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยการใช้เหตุผล และตกลงกันด้วย

สันติวิธี

- 3) การมีใจกว้างที่จะพิจารณาปัญหาต่างๆ ด้วยวิจาร์ณญาณ
- 4) การยอมรับในความเสมอภาคในโอกาสของบุคคล
- 5) การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- 6) ใจกว้างในอันที่จะเปลี่ยนทัศนคติเดิมของตนไปสู่ทัศนคติใหม่ที่มี

เหตุผลดีกว่า ถูกต้องกว่า

- 7) มีความสนใจในกิจการบ้านเมือง และสนใจในการเข้าไปมีส่วนร่วม

กิจกรรมทางการเมือง

- 8) มีวินัยแห่งตน มีหน้าที่ความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองของตน
- 9) ชอบแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล โดยมีเจตนาสร้างสรรค์ให้เกิด

สิ่งที่ดีกว่า

- 10) เคารพในกติกาประชาธิปไตย

2.2.2 ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” คือเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน โดยมีลักษณะสำคัญ คือ (กรมการปกครอง. 2536 : 18)

- 1) ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ และเป็นผู้ปกครองประเทศ
 - 2) ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองโดยตรงหรือโดยอ้อม
 - 3) เป็นการปกครองที่มุ่งเน้นให้ประชาชนได้รับประโยชน์มากที่สุด
- นโยบาย และการดำเนินการของรัฐต้องมุ่งประโยชน์กับคนส่วนใหญ่
- 4) ยึดเสียงข้างมากเป็นหลักในการปกครอง
 - 5) ประชาชนมีความเสมอภาคกัน และมีสิทธิเสรีภาพตามที่กฎหมายกำหนด
 - 6) ประชาชนมีอำนาจในการควบคุมรัฐบาลทั้งโดยตรงและทางอ้อม

2.3 คุณค่าของประชาธิปไตย

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2524 : 54-62) ได้อธิบายถึง คุณค่าของประชาธิปไตยว่า

- 2.3.1 การมีความศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ มีศรัทธาในสติปัญญาในการทำงานร่วมกันของมนุษย์ ศรัทธาบนความมีเหตุผลของมนุษย์
- 2.3.2 เชื่อในสิทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็น การพูด การพิมพ์เผยแพร่ การประชุมการรวมกลุ่ม การจัดตั้งสมาคม การจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น
- 2.3.3 เชื่อว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกันตามกฎหมายและการเมืองทุกคน จะได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและกฎหมายเท่าเทียมกัน ควรมีสิทธิเสรีภาพทางการเมืองและการดำเนินชีวิตเท่าเทียมกัน โดยไม่แยกเพศ ชาติกำเนิด และฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม ว่าเป็นอย่างไร รวมทั้งการได้รับโอกาสในการแสวงหาการศึกษา การทำงานที่เท่าเทียมกัน อีกด้วย
- 2.3.4 เชื่อว่าอำนาจทางการเมืองของรัฐบาล เกิดขึ้นจากการยินยอมของประชาชน ดังนั้นรัฐบาลที่ชอบธรรมจึงต้อง เป็นรัฐบาลซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน
- 2.3.5 เชื่อว่าสถาบันทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เป็นกลไกของรัฐที่มีอยู่เพื่อรับใช้บุคคลในสังคม รัฐต้องเข้าไปแทรกแซงในกิจการของเอกชนให้น้อยที่สุด
- 2.3.6 เชื่อว่าประชาชนมีสิทธิเสรีภาพที่จะทำการต่อต้านรัฐบาล ที่ไม่ปฏิบัติการเพื่อช่วยคนในสังคมให้บรรลุถึงความสมบูรณ์ เพราะรัฐจะอยู่ได้ก็ด้วยเป้าหมายที่คุ้มครองชีวิตทรัพย์สินแสวงหาความสุขให้แก่ประชาชน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นสรุปได้ว่า ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย ว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน บิดหลัก ความเสมอภาค เสรีภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่

3. หลักการแห่งประชาธิปไตย

ระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ นับได้ว่ามีพัฒนาการสำคัญมาจากระบอบการปกครองที่ประชาชนเข้ามามีสิทธิเสียงในการตัดสินใจโดยตรง นับตั้งแต่สมัยนครรัฐเอเธนส์แห่งกรีกโบราณย้อนหลังไปราว 3,000 ปีก่อนหน้า และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในฐานะหนึ่งในระบอบ/รูปแบบการปกครองที่สอดคล้องกับ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองมนุษย์ในแต่ละช่วงสมัยผ่านการประสมประสานแนวความคิดตามทัศนะของนักปรัชญาทางการเมืองในยุคต่างๆ โดยเฉพาะแนวความคิด อุดมการณ์ว่าด้วยอำนาจอธิปไตย ที่เป็นอำนาจการปกครองสูงสุดแห่งรัฐเป็นของประชาชนอัน ได้แก่ อุดมการณ์เสรีนิยมสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการให้สิทธิเสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคล ซึ่งเฟื่องฟูเป็นที่นิยมมาตั้งแต่ยุคหลังสมัยกลาง หลักการแห่งประชาธิปไตยมีนักวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

3.1 หลักการของประชาธิปไตยเพื่อให้มีประสิทธิผลในการใช้โอกาส ทั้ง โอกาสที่จะพัฒนาตนเองและ โอกาสที่จะให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวของแต่ละคนออกไปเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมว่าต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 ข้อ คือ (พระธรรมปิฎก. 2543 : 16-18)

3.1.1 มีสิทธิเสรีภาพ เพราะเสรีภาพเป็นเครื่องมือเพื่อจะสร้าง และใช้โอกาสนั้นที่มีโอกาส คือคนที่ไม่ถูกปิดกั้น เสรีภาพเป็นตัวช่วยเปิด โอกาสให้ศักยภาพของเรามีช่องทางออกไปเป็นประโยชน์ได้จริง

3.1.2 มีความเสมอภาค เพราะความเสมอภาคเป็นขอบเขต และเป็นเครื่องสมาน การที่จะใช้เสรีภาพต้องมีขอบเขต คือความเสมอภาคที่จะไม่ล่วงล้ำก้ำกินไม่ละเมิดต่อผู้อื่น และมีโอกาสที่จะใช้เสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน

3.1.3 มีภราดรภาพ คือความเป็นพี่เป็นน้องกัน ภราดรภาพเป็นฐาน และเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้การใช้เสรีภาพ และความเสมอภาคเกิดผลงอกงาม และสัมฤทธิ์ผลได้จริง นอกจากนี้ภราดรภาพจะเป็นตัวเพิ่มพลังด้วย คือ ทำให้เกิดกำลังมากขึ้น

3.2 หลักการเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่เรียกว่าทศบัญญัติ หรือหลัก 10 ประการ ดังนี้ (จิโร โชค วีระสัจ และคณะ. 2542 : 288)

- 3.2.1 อำนาจสูงสุด (อธิปไตย) มาจากราชรัฐ
- 3.2.2 ขั้นตอนการเลือกผู้นำเป็นไปอย่างเสรี
- 3.2.3 ผู้นำมีความรับผิดชอบ
- 3.2.4 ระบอบความเสมอภาค (ของราชรัฐ โดยกฎหมาย) ยอมรับ
- 3.2.5 สนับสนุนพรรคการเมืองที่มีมากกว่าหนึ่ง
- 3.2.6 พึงเห็นความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
- 3.2.7 ไม่กีดกันกลุ่มสำคัญๆ จากการมีส่วนร่วมในการบริหาร
- 3.2.8 เน้นการมีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
- 3.2.9 ให้สำนึกเป็นพลเมืองดี
- 3.2.10 มีศรัทธาในมนุษย์ทุกคน หรือมีสุทัศนีย์ต่อโลก

3.3 หลักสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตยมี 6 ประการ คือ (วิชา
สุนทรียศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ สุขสำราญ. 2528 : 14-17)

3.3.1 อธิปไตยของปวงชน หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองเป็นของประชาชน เพราะผู้ปกครอง หมายถึง การรักษา และสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในสังคมซึ่งแสดงออกมาโดยการที่ประชาชนหรือบุคคลได้รับความพึงพอใจ

3.3.2 หลักการหมุนเวียน เปลี่ยนตัวของผู้ใช้อำนาจอธิปไตยก็ต้องหมดสิ้นไป ดังนั้นการหมุนเวียนเปลี่ยนตัวของผู้ปกครองจึงเป็นหลักการสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตยและสิ่งที่ตามมาคือ มีการเลือกตั้งเกิดขึ้น

3.3.3 สิทธิเสรีภาพ สิทธิ หมายถึง อำนาจที่ได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมาย เสรีภาพ หมายถึง การที่เราสามารถทำอะไรได้ตามความปรารถนาโดยไม่ถูกก้ำกัยหรือแทรกแซงจากผู้อื่น ยกเว้น เสรีภาพจะต้องไม่ละเมิดหลักการของกฎหมายที่เป็นข้อตกลงของสังคมกำหนดไว้ เพราะฉะนั้นสิทธิและเสรีภาพเป็นของคู่กัน รัฐต้องให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชน และเป็นสิ่งที่ระบบการปกครองประชาธิปไตยต้องทำให้เกิดขึ้น

3.3.4 ความเสมอภาค หรือความเท่าเทียมกัน มีหลักการคือ การที่มนุษย์เกิดมาไม่มีความแตกต่างในทางการเมือง แม้ว่าสถานภาพที่แตกต่างกันอย่างไร ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน หมายความว่าในทางปฏิบัติ ความเสมอภาคมีอยู่ 3 ลักษณะ คือเสมอภาคตามกฎหมาย เสมอภาคในทางการเมือง และเสมอภาคในทางโอกาส

3.3.5 หลักแห่งกฎหมาย หมายความว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยต้องอาศัยเกณฑ์คือ ตัวกฎหมายต่างๆ เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา

รวมทั้งรัฐธรรมนูญ ที่เป็นกฎหมายสูงสุด ดังนั้นกฎหมายจะต้องเป็นหลักประกันสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค คู่ครองประชาชน

3.3.6 หน้าที่ของประชาชน เนื่องจากบุคคลมีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค แต่ในการปกครองต้องอาศัยบุคคลต่างๆ ให้ความร่วมมือ ดังนั้น รัฐมิได้ให้บริการแก่คนเพียงอย่างเดียว แต่ประชาชนต้องมีหน้าที่กระทำการต่างๆ เพื่อรัฐด้วย

3.4 หลักเกณฑ์สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยมี 4 ประการ ดังนี้ (ทินพันธ์ นาคะตะ. 2517 : 9-12)

3.4.1 อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจในการออกกฎหมายบริหารและตุลาการ ทั้งนี้ ในการใช้อำนาจนั้นอาจกระทำโดยตรง เช่น การชุมนุมของชาวเอเธนส์โบราณ เพื่อร่วมกันตัดสินใจสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือ โดยวิธีอ้อม โดยประชาชนใช้อำนาจในการออกกฎหมายผ่านทางสภาผู้แทนราษฎร ใช้อำนาจบริหารผ่านทางฝ่ายบริหาร และใช้อำนาจตุลาการผ่านทางศาล การใช้อำนาจของประชาชน โดยวิธีอ้อมซึ่งประเทศต่างๆ เกือบทั้งหมดในปัจจุบัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นหลักการที่ฝ่ายปกครองจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ใต้การปกครองหรือประชาชน

3.4.2 หลักความเสมอภาคของบุคคล กล่าวคือถือว่าบุคคลมีฐานะทางสังคมเท่าเทียมกันทุกคนจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในเรื่องฐานะของบุคคล ไม่ว่าชาติวุฒิ หรือคุณวุฒิของบุคคลนั้นๆ จะเป็นอย่างไร โดยเฉพาะความเสมอภาคเท่าเทียมกันทางการเมือง ซึ่งหมายความว่า ประชาชนพลเมืองทุกคนมีโอกาสมหาเทียมกัน ในกระบวนการตัดสินใจในนโยบายการปกครองประเทศ โดยยึดหลักการสำคัญว่า “คนเดียวมีสิทธิลงคะแนนได้เสียงเดียว” และโอกาสเท่าเทียมกันเช่นว่านี้ จะต้องประกอบด้วยเสรีภาพ ไม่ถูกบังคับหรือกำหนดให้เลือก การมีสิทธิตามกฎหมายของประชาชนพลเมือง ในการออกเสียงเลือกตั้งของประเทศสหภาพโซเวียต ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์เป็นผู้กำหนดตัวเลือกมาให้ ก็ไม่เรียกว่า มีความเสมอภาคกันทางการเมือง

3.4.3 การยึดถือเจตนารมณ์ของปวงชน หลักการนี้ยืนยันอำนาจของประชาชนในข้อแรกกล่าวคือ ถือว่าในการที่จะพิสูจน์ให้เห็น โดยแน่ชัดว่าผู้ปกครองเป็นเพียงตัวแทนที่ใช้อำนาจแทนปวงชน ไม่ใช่อำนาจของตัวเอง รัฐบาลจะต้องดำเนินการหรือจัดกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามเจตนารมณ์ของปวงชน โดยวิธีการปฏิบัติเพื่ออำหลักการนี้ได้แก่ การบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญให้ประชาชนเลือกตั้งรัฐบาลเป็นครั้งคราว หรือการกำหนดให้มีกลไกทางสถาบันบางอย่าง เช่น การเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

รัฐบาล บทบัญญัติคุ้มครองสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและอภิปรายเพื่อก่อประชาชาติ หรือวิธีการให้ประชาชนร่างกฎหมายโดยตรง เป็นต้น

3.4.4 การยึดถือหลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก และเคารพในสิทธิของเสียงข้างน้อยเนื่องจากในสังคมหนึ่งๆ นั้นมีสมาชิกจำนวนมาก ย่อมเป็นธรรมดาที่ทุกคนจะมีความเห็นพ้องหรือมีเจตนารมณ์อย่างเดียวกัน ไม่ได้ทั้งหมด การใช้อำนาจปกครองของประชาชนจะเป็นไปได้จะต้องใช้หลักการของเสียงข้างมาก และการเลือกตั้ง การออกเสียงประชามติ เป็นกรรมวิธีทางปฏิบัติของหลักเกณฑ์นี้ แต่เพราะเราไม่มีทางที่จะแน่ใจได้ว่า คนกลุ่มใหญ่จะใช้วิจารณญาณของเขาไปในทางที่ถูกที่ควรๆ ได้ทุกๆ คราว คนกลุ่มใหญ่ก็อาจถูกอิทธิพลของอารมณ์ได้ในบางโอกาส หรือเกิดความเชื่อมั่นในอำนาจ ซึ่งเป็นไปได้อย่างมาก และเคยปรากฏมาหลายครั้ง ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีมาตรการป้องกันมิให้มีการกดขี่ข่มเหงคนกลุ่มน้อยเกิดขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดระบบเผด็จการของคนส่วนใหญ่

สรุป หลักการแห่งประชาธิปไตย ประกอบด้วย 4 หลักการคือ 1) มีสิทธิเสรีภาพที่ไม่ถูกปิดกั้น 2) มีความเสมอภาคที่จะไม่ล่วงล้ำก้ำเกินไม่ละเมิดต่อผู้อื่น 3) มีภราดรภาพเป็นฐาน และเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้การใช้เสรีภาพ และความเสมอภาคเกิดผลงอกงามและสัมฤทธิ์ผลได้จริง และ 4) อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน คือประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจในการออกกฎหมายบริหารและตุลาการ

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง

1. ความหมายวัฒนธรรมทางการเมือง

นิยามของคำว่า วัฒนธรรมทางการเมือง ได้มีนักวิชาการทางการเมืองได้นิยามคำว่าวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ ดังนี้

สิทธิพันธุ์ พุทธหุน (2554 : 122 – 143) ให้คำนิยามว่า วัฒนธรรมทางการเมือง คือ แบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ สภาวะอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งที่สั่งการ และมีความหมายต่อกระบวนการทางการเมืองเป็นกรอบของพฤติกรรมของระบบการเมืองนั้นๆ ส่วนประกอบของวัฒนธรรมทางการเมืองมีทั้งอุดมคติทางการเมือง และปทัสถานในการดำเนินการของระบบการเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองคือรูปแบบของมิติทางจิตวิทยา และอัตวิสัยของการเมืองที่ปรากฏอยู่ในระบบการเมืองแต่ละระบบวัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แนวความคิด แนวปฏิบัติหรือเทคนิควิธีการดั้งเดิมที่ใช้ร่วมกัน โดยกลุ่มคนที่

สามารถบอกได้ว่าเป็นกลุ่มคนพวกเดียวกัน ส่วนวัฒนธรรมทางการเมืองนั้นก็คือ แบบแผนของทัศนคติและความเชื่อของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองของกลุ่มสมาชิกของระบบการเมืองหนึ่ง วัฒนธรรมการเมืองในแต่ละชุมชนก็จะเป็นความเป็นตัวของตัวเอง วัฒนธรรมการเมืองในอังกฤษมักจะเป็นกลางมากกว่าวัฒนธรรมทางการเมืองในฝรั่งเศส ซึ่งจะเน้นความคิดที่แตกต่างอย่างใดก็ตาม ภายในวัฒนธรรมทางการเมืองหนึ่งเราจะเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองย่อยๆ เกิดขึ้นมาด้วย เช่นในช่วงปี ค.ศ. 1960 – 1970 เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่ที่เรียกว่า Young Culture ที่มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมทางการเมืองส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกา (นัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร. 2554 : 192 - 193)

สรุป นิยามของวัฒนธรรมทางการเมือง คือ แบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ สภาวะอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งที่สั่งการ และมีความหมายต่อกระบวนการทางการเมือง เป็นกรอบของพฤติกรรมของระบบการเมืองนั้นๆ

2. องค์ประกอบของวัฒนธรรมทางการเมือง

2.1 องค์ประกอบที่มีส่วนร่วมของวัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งจะเน้นความสำคัญโดยพื้นฐานในการสร้างระเบียบแบบแผนทางการเมืองของคนในชาติหนึ่งๆ ส่วนประกอบที่เป็นแกนของแนวโน้ม ทัศนคติ หรือความโน้มเอียงที่มีต่อปัจจัยต่างๆ ในทางการเมืองนี้ ประกอบด้วย (Rosenbaum, 1975 : 5 – 7)

2.1.1 ความโน้มเอียงที่มีต่อโครงสร้างของการปกครอง แบ่งออกได้

2 ประเภท คือ

1) ความโน้มเอียงที่มีต่อระบบการปกครอง เป็นความรู้สึกที่ปัจเจกชนประเมินค่าและสนองตอบต่อสถาบันการปกครองหลักของสังคมอย่างไร

2) ความโน้มเอียงที่มีต่อปัจจัยเข้าและปัจจัยผลผลิต เป็นเรื่องที่ปัจเจกชนรู้สึกและสนองตอบข้อเรียกร้องต่างๆ ซึ่งมุ่งหวังจะให้ได้มาซึ่งนโยบายสาธารณะและการตัดสินใจโดยรัฐบาล โดยจะขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจของบุคคลเกี่ยวกับการดำเนินหรือกระบวนการเรียกร้องต่อรัฐบาล และความรู้สึกต่างๆ ที่เขาเห็นว่า นโยบายของรัฐบาลมีประสิทธิภาพหรือไม่

2.1.2 ความโน้มเอียงที่มีต่อสิ่งต่างๆ ในระบอบการเมืองแบ่งออกได้เป็น

3 ประการ คือ

1) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางการเมือง เป็นความรู้สึกที่มีต่อหน่วยทางการเมือง เช่น ชาติ รัฐ เมือง ชุมชน โดยรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งในสังคมที่จะต้องมีความจงรักภักดีผูกพัน มีภาระหน้าที่

2) ความไว้วางใจทางการเมือง คือ ขอบเขตของทัศนคติที่บุคคลอื่นร่วมมือ ใจกว้างในการทำงานของผู้อื่นในฐานะที่ตนเป็นพลเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไว้วางใจในทางการเมืองนี้แสดงออกถึงความเชื่อของบุคคลต่างๆ บุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่นมีความหมายต่อเขาในทางที่ดีในชีวิตทางการเมือง

3) การยอมรับกฎกติกา เป็นความดีของบุคคลว่าต้องเคารพและปฏิบัติ ตามกฎตามระเบียบของสังคม

2.1.3 ความโน้มเอียงที่มีต่อกิจกรรมทางการเมือง แบ่งออกได้เป็น

2 ประการ คือ

1) ความมีประสิทธิภาพทางการเมือง (Political efficiency) คือบุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะที่ตนเป็นพลเมืองบ่อยครั้งเพียงใด และใช้ทรัพยากรทางการเมือง (Political resources) รวมทั้งการประเมินค่าในความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรทางการเมืองอย่างไร

2) ความรู้สึกสัมฤทธิ์ทางการเมือง (Political effective) คือ ความรู้สึกว่ากิจกรรมทางการเมืองของปัจเจกบุคคลสามารถจะทำให้มีผลกระทบต่อกระบวนการทางการเมืองซึ่ง หมายถึง ความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ อันหมายถึง บุคคลที่มีความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมือง

2.2 วิเคราะห์วัฒนธรรมทางการเมือง โดยพิจารณาความโน้มเอียงทางการเมืองของบุคคลว่ามีต่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองอย่างไร โดยแบ่งความโน้มเอียงหรือแบบแผนทางการเมืองของบุคคลออกเป็น 3 ประการ คือ

2.2.1 ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการรับรู้ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจและความเชื่อที่มีต่อระบบการเมือง บทบาทและบุคคลที่มีบทบาทในทางการเมืองต่อปัจจัยนำเข้า และปัจจัยผลิตผลของระบบการเมือง

2.2.2 ความโน้มเอียงทางความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกเกี่ยวกับระบบการเมือง บทบาทบุคคล และการปฏิบัติงานของระบบการเมือง

2.2.3 ความโน้มเอียงทางการประเมินค่า ได้แก่ การตัดสินใจและความเห็นต่างๆ ที่มีต่อกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากการมีค่านิยมและหลักเกณฑ์บางอย่างที่ใช้วัดคุณค่าของระบบและกิจกรรมทางการเมือง โดยมีข้อมูล ข่าวสาร และความรู้สึกส่วนตัวประกอบด้วย

2.3 สรุปได้ว่า องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งจะเน้นความสำคัญโดยพื้นฐานในการสร้างระเบียบแบบแผนทางการเมืองของคนในชาติหนึ่งๆ ส่วนประกอบที่เป็นแกนของแนวโน้ม ทศนคติ หรือความโน้มเอียงที่มีต่อปัจจัยต่างๆ ในทางการเมืองนี้ประกอบด้วย

2.3.1 ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการรับรู้ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจและความเชื่อที่มีต่อระบบการเมือง

2.3.2 ความโน้มเอียงทางความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกเกี่ยวกับระบบการเมือง บทบาทบุคคล และการปฏิบัติงานของระบบการเมือง

2.3.3 ความโน้มเอียงทางการเมืองประจำ ได้แก่ การตัดสินใจและความเห็นต่างๆ ที่มีต่อกิจกรรมทางการเมือง ที่ใช้วัดคุณค่าของระบบและกิจกรรมทางการเมือง โดยมีข้อมูล ข่าวสาร และความรู้สึกส่วนตัว

3. ความสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมือง

นัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร (2554 : 193 – 194) อธิบายความสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ดังนี้

3.1 วัฒนธรรมทางการเมืองช่วยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งจะได้จากกลุ่มบุคคลที่ได้รับการศึกษามาจากตะวันตก ในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 ซึ่งคณะราษฎรที่เป็นผู้นำในการปฏิวัติแล้วแต่เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะยุโรป และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ประเทศฝรั่งเศส จึงได้รับวัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นสิทธิเสรีภาพของประชาชน และนำไปสู่การเรียกร้องรับรัฐธรรมนูญ

3.2 วัฒนธรรมทางการเมืองช่วยสร้างความชอบธรรมให้กับระบอบการปกครองเพราะวัฒนธรรมทางการเมืองทำให้ประชาชนยอมรับระบอบการปกครองนั้น เช่น วัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้าก็จะยอมรับระบอบเผด็จการ หลากๆ ประเทศตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมือง จึงได้มีการผลิตซ้ำวัฒนธรรมทางการเมืองที่สนับสนุนระบอบการปกครองอย่างใดอย่างหนึ่งสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่าความสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมือง คือ วัฒนธรรมทางการเมืองช่วยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และวัฒนธรรมทางการเมืองช่วยสร้างความชอบธรรมให้กับระบอบการปกครองเพราะวัฒนธรรมทางการเมืองทำให้ประชาชนยอมรับระบอบการปกครองนั้นๆ

4. ประเภทวัฒนธรรมทางการเมือง

สิทธิพันธ์ พุทธทูน (2554 : 122 – 143) ให้นิยามคำว่า วัฒนธรรมทางการเมือง คือ แบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อสภาวะอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งที่สั่งการและมีความหมายต่อกระบวนการทางการเมือง เป็นกรอบของพฤติกรรมของระบบการเมืองนั้นๆ ส่วนประกอบของวัฒนธรรมทางการเมืองมีทั้งอุดมคติทางการเมือง และปทัสถานในการดำเนินการของระบบการเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่ง วัฒนธรรมทางการเมืองคือรูปแบบของมิติทางจิตวิทยา และอัตวิสัยของการเมืองที่ปรากฏอยู่ในระบบการเมืองแต่ละระบบจากนิยามที่นักวิชาการให้ไว้ พอสรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของทัศนคติ หรือความ โน้มเอียงทางความเชื่อ และค่านิยมของบุคคลที่พึงมีต่อระบบ การเมืองและส่วนต่างๆ ที่ประกอบเป็นระบบการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในระบบการเมืองนั้นๆ ประเภทและรูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมืองมีความหลากหลายยากต่อการตัดสินใจถึงความถูกต้องว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับสถานการณ์และระบอบการเมืองการปกครองของสังคมนั้นๆ ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองควรคำนึงถึงความเข้าใจความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม

4.1 วัฒนธรรมทางการเมืองจำแนกออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ (Almond and Verba. 1965 : 18 – 23) จำแนก

4.1.1 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมดั้งเดิมที่ยังไม่มีบทบาททางการเมือง ไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และความผูกพันที่ตนมีต่อระบบการเมือง โดยทั่วไป จึงไม่มีความคิดที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้ง ไม่ได้ตั้งความคาดหวังหรือตั้งข้อเรียกร้องจากระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้มักปรากฏในสังคมจารีตประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือชนเผ่าที่มีการปกครองอย่างง่ายๆ ไม่สลับซับซ้อน

4.1.2 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject political culture) เป็นวัฒนธรรมที่สมาชิกของสังคมมีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองโดยทั่วไป ในลักษณะยอมรับอำนาจรัฐเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ไม่เรียกร้อง ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจหรือบารมี ประชาชนเป็นผู้อยู่ได้บังคับบัญชา มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งหรือนโยบายเท่านั้น

4.1.3 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant political culture) คือ วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ มีความผูกพันต่อระบบ

การเมืองจะเรียกร้องหรือจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ระบบการเมืองตอบสนองข้อเรียกร้องซึ่งประชาชนจะมีความรู้สึกว่าเขาสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางการเมืองได้

4.2 กล่าวโดยสรุป อัลมอนต์ และเวอร์บา ใช้แนวทางในการค้นหาความโน้มเอียงทางการเมือง 3 ประเภท โดยวัดจากปัจจัยหลัก 4 ประการ คือ

4.2.1 บุคคลนั้นมีความรู้เกี่ยวกับชาติของเขาและเกี่ยวกับระบบการเมืองของเขา โดยทั่วไปอย่างไร เช่น ประวัติศาสตร์ของชาติ ขนาดของประเทศ ลักษณะพิเศษของการปกครอง ฯลฯ เขามีความรู้สึกต่อลักษณะโดยทั่วไป ของระบบอย่างไร เขามีความคิดเห็นหรือตัดสินใจว่าระบบนี้เป็นอย่างไร

4.2.2 บุคคลนั้นมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างทางการเมืองและบทบาททางการเมืองของผู้ทางการเมืองอย่างไร และเขามีความรู้สึกและความเห็นต่อ โครงสร้างบทบาทของผู้นำและนโยบายของรัฐอย่างไร

4.2.3 บุคคลนั้นมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐอย่างไร มีความรู้เกี่ยวกับสถาบันตัวบุคคลและกระบวนการตัดสินใจที่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารงานนั้นอย่างไร และมีความรู้สึกความคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างไร

4.2.4 บุคคลนั้นมองตัวเองในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งในระบบการเมืองอย่างไร เขามีความรู้สึกเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ และวิธีการต่างๆ ที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองอย่างไร เขามีความรู้สึกว่าเขาสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในนโยบายการตัดสินใจของรัฐบาลหรือไม่

4.3 สรุปได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของทัศนคติ หรือความโน้มเอียงทางความเชื่อ และค่านิยมของบุคคลที่พึงมีต่อระบบ การเมืองและส่วนต่างๆ ที่ประกอบเป็นระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ

4.3.1 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมดั้งเดิมที่ยังไม่มีบทบาททางการเมือง ไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และความผูกพันที่คนมีต่อระบบการเมืองโดยทั่วไป จึงไม่มีความคิดที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง

4.3.2 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไฟรฟ่า เป็นวัฒนธรรมที่สมาชิกของสังคมมีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองโดยทั่วไป ในลักษณะยอมรับอำนาจรัฐเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ไม่เรียกร้อง ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจหรือบารมี ประชาชนเป็นผู้ผู้ได้บังคับบัญชา

4.3.3 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม คือ วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ มีความผูกพันต่อระบบการเมืองจะเรียกร้องหรือจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ

5. วัฒนธรรมทางการเมืองไทย

วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นตัวแบบที่แสดงถึงวิถีชีวิตของคนในสังคม รวมทั้งความคิดความรู้ ความเข้าใจและความรู้สึกของบุคคลต่อการเมือง และความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกเป็นปัจจัยที่บุคคลนั้นจะใช้ในการประเมินทัศนคติ หรือแสดงความคิดเห็น ตลอดจนการกระทำทางการเมืองของคน หรืออีกนัยหนึ่งวัฒนธรรมเป็นมาตรฐานของบุคคลที่ใช้ในการพิจารณาหรือประเมินการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มคนนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองไทย มีนักวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้องได้ให้อธิบายและความหมายไว้ ดังนี้

5.1 วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย เกี่ยวกับที่มาหรือกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อทัศนคติ และความ เนิมเอียงของบุคคลที่พึงมต่อระบบการเมือง มี 3 ระดับ คือ ระดับครอบครัว ระดับสังคมโดยทั่วไป และระดับสังคมการเมือง พบว่า การเรียนรู้ทางการเมืองของไทย จำกัดอยู่แต่เฉพาะในครอบครัวและระดับสังคมโดยทั่วไปเท่านั้น ส่วนในระดับสังคมการเมือง ซึ่งเป็นการให้การเรียนรู้ทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อมนั้น ยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับคนไทย ขณะที่การเรียนรู้ระดับครอบครัวนั้นเน้นความเป็นอิสระ ไม่มีกฎเกณฑ์อะไรที่ตายตัวเป็นผลให้คนไทยไม่ชอบอยู่ใต้กฎเกณฑ์ ข้อบังคับของครอบครัวหรือสังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองในสังคมทั่วไป ให้มีลักษณะนิยมอำนาจของข้าราชการ โดยอิทธิพลจากกระบวนการเรียนรู้ใน 2 ระดับนี้เป็นผลให้วัฒนธรรมทางการเมืองไทยอยู่ในลักษณะที่เป็นอิสระนิยม และอำนาจนิยม ก่อให้เกิดปัญหาทางการเมืองพัฒนาการเมืองปลายประการ คือ (กมล สมวิเชียร. 2524 : 13)

5.1.1 การระดมสรรพกำลังจะทำให้ผลก็ต่อเมื่อมีผู้นำที่เด็ดขาด

5.1.2 ความเป็นอิสระ และใช้อำนาจเกินไปโดยปราศจากความรับผิดชอบ ทำให้พบว่า การรวมตัวกันเป็นองค์กรจะกระทำได้ชั่วคราวเท่านั้น เมื่อสิ้นผู้นำที่เข้มแข็งองค์กรก็จะสลายตัว

5.1.3 ผลจากอำนาจนิยม ทำให้มีการแสวงหาซึ่งอำนาจ ที่ถือเป็นสถานภาพทางสังคมในระดับสูง ซึ่งเป็นเหตุให้อำนาจที่นำมาซึ่งทุกสิ่งทุกอย่าง มีการผูกขาดในอำนาจ ไม่ยอมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

5.1.4 การที่วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยมีส่วนที่เป็นอิสระนิยมอย่างมาก ทำให้คนไทยรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นองค์กรไม่ได้

5.1.5 พฤติกรรมการเมืองของคนไทยมีลักษณะ Pragmatism คือ มีความยืดหยุ่นสามารถเปลี่ยนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้และสนใจในสิ่งที่เป็นไปได้เท่านั้น ไม่สนใจในทฤษฎีหรืออุดมการณ์

5.2 แนวทางในอิทธิพลของวัฒนธรรมทางสังคมที่ครอบงำสังคมและวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยว่า ในเมื่อการเมืองเป็นกิจกรรมหนึ่งในระบบสังคมลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม จึงช่วยอธิบายทำความเข้าใจกิจกรรมทางการเมืองได้ เช่น การเข้าร่วมทางการเมือง นอกจากนั้นลักษณะความเป็นพลวัตรของสังคม และการปรับตัวของสมาชิกในสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการสื่อสารที่ทำให้สมาชิกในสังคมได้รับการหล่อหลอมความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติให้สอดคล้องกับกติกาสังคมและธรรมเนียมปฏิบัติในสังคม (ปรัชญา เวสารัชช. 2539 : 21)

5.3 การมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการได้รับกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของคนในสังคมนั้นๆ ซึ่งสถาบันทางสังคมที่สำคัญๆ ช่วยงานการอบรมกล่อมเกลาวรรณกรรมของคนในสังคมนั้น ได้แก่ สถาบันครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สถานที่ทำงาน สื่อมวลชนและระบบการปกครองของสังคมเป็นต้น (ทินพันธุ์ นาคะตะ. 2543 : 8 – 21)

5.4 วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย มีดังนี้ (ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร. 2554 : 193 – 194)

5.4.1 ประเทศไทยอยู่ในกระแสแห่งการเปลี่ยนผ่านเมื่อ 20 ปี ที่ผ่านมามาน ไทยมีวัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้ามากกว่าแบบมีส่วนร่วม จึงทำให้เกิดผลคือ การเมืองไทยถูกครอบงำด้วยข้าราชการและทหารติดต่อกันมาตั้งแต่สมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

5.4.2 การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทำให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่ ในช่วงปี 2500 เป็นต้นมา การพัฒนาเศรษฐกิจทำให้เกิดกลุ่มคนคนใหม่ในสังคมไทย ซึ่งคนกลุ่มใหม่เป็นผู้ได้รับการศึกษาแบบตะวันตก เป็นกลุ่มที่เติบโตกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีความมั่นใจในตัวเองและติดต่อกับชาติที่เป็นประชาธิปไตยมาก ทั้งจากสื่อมวลชน หรือหลายๆ คนมีโอกาสไปท่องเที่ยวหรือศึกษาต่อในประเทศประชาธิปไตย

5.4.3 การพัฒนาทำให้เกิดกลุ่มคนกลุ่มใหม่ในสังคม กลุ่มคนใหม่ในสังคมไทยนี้ได้รับผลกระทบจากการเมืองมาก เนื่องจากการขยายตัวในทางเศรษฐกิจของคน

กลุ่มเหล่านี้ถูกจำกัด และถูกให้โอกาสโดยการเมืองในระดับสูง พวกเขาจึงต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น

5.4.4 ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองในเมืองและในชนบท
อย่างไรก็ตามจะเห็นว่ายังแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในชนบทมาก เพราะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเกิดขึ้นในเมืองรวดเร็วกว่าในชนบท ยิ่งการพัฒนาเศรษฐกิจกระจุกตัวอยู่ในเมืองมากเท่าใดยังมีแนวโน้มที่วัฒนธรรมทางการเมืองของชนบทและเมืองจะมีช่องว่างมากขึ้น

5.4.5 การเปลี่ยนแปลงของชุมชนชนบทในหลายๆ ส่วนของชนบท ได้มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองของชนบทได้เปลี่ยนแปลงไปตามการคุมคามของเมืองใหญ่เป็นลำดับ การติดต่อสื่อสาร การที่คนชนบทเข้ามาทำงานในเมือง และการกลับไปรับใช้สังคมบ้านเกิด ทำให้วัฒนธรรมการเมืองในชนบทเกิดการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น วัฒนธรรมแบบไพร่ฟ้าซึ่งเป็นวัฒนธรรมการเมืองดั้งเดิมของไทยไม่สามารถอยู่รอดได้ในสภาพสังคมที่ต้องมีการแข่งขันและการพยายามเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองไทยเป็นแบบ ประชาธิปไตยที่พัฒนาการเรื่อยมา คือ ตั้งแต่คน ไทยมีวัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้ามากกว่าแบบมีส่วนร่วม การเมืองไทยถูกรอบงำด้วยข้าราชการและทหารติดต่อกันมาตั้งแต่สมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง การพัฒนาเศรษฐกิจทำให้เกิดกลุ่มคนคนใหม่ในสังคมไทย ซึ่งคนกลุ่มใหม่เป็นผู้ได้รับการศึกษาแบบตะวันตก เป็นกลุ่มที่เติบโตกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เกิดกลุ่มคนกลุ่มใหม่ในสังคม คนกลุ่มเหล่านี้ถูกจำกัด และถูกให้โอกาสโดยการเมืองในระดับสูง พวกเขาจึงต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น มีความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองในเมืองและในชนบทที่มีช่องว่างมากขึ้นตามสภาพทางเศรษฐกิจ เปลี่ยนแปลง ไปตามการคุมคามของเมืองใหญ่เป็นลำดับ สภาพสังคมที่ต้องมีการแข่งขันและการพยายามเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการขยายการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบการเมืองไทย เป็นการเปลี่ยนแปลง

ที่มีผลให้ข้าราชการทหารและพลเรือนระดับกลางมีบทบาทสำคัญทางการเมือง และยินยอมให้ประชาชนมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การมีส่วนร่วมทางการเมืองนับได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญของกระบวนการทางการเมืองและมีความจำเป็นสำหรับการเมืองเกือบทุกระบบเนื่องจากรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้อง และการสนับสนุนของประชาชนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของระบบการเมือง หรือทำให้ระบบการเมืองอยู่ในภาวะดุลยภาพได้ ซึ่งหากระบวนการเมืองปราศจากสิ่งเหล่านี้แล้วก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ โดยเฉพาะการเมืองส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐและผู้บริหารหรือรัฐบาลได้ตามที่ประชาชนต้องการการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองคือ การกระทำโดยความสมัครใจของสมาชิกในสังคมเพื่อมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้ปกครองและการกำหนดนโยบายสาธารณะ ทั้งโดยทางตรงหรือทางอ้อมกิจกรรมเหล่านี้ได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง การร่วมชุมนุมทางการเมือง การช่วยเหลือด้านการเงินแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองและการติดต่อสัมพันธ์กับผู้แทนราษฎร นอกจากนี้ในลักษณะของความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ยังพิจารณาได้จากการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ การช่วยเขียนคำปราศรัยในการหาเสียง การรณรงค์หาเสียงการแข่งขันกันเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่น การเสียภาษี การเป็นทหารและหน้าที่ด้านตุลาการ (McClosky, 1968 : 252 – 253)

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531 : 101) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการเข้าร่วมอย่างแข็งขันและเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกชั้นของโครงการ หรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องประกันว่า สิ่งที่มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการมากที่สุดนั้นจะได้รับการตอบสนองและทำให้ความเป็นไปได้มากขึ้นกว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอกันไป

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531 : 24) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นกระบวนการ การดำเนินงาน รวมถึงประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยยึดหลักการว่าสมาชิกชุมชนนั้นๆ จะต้องร่วมมือกันวางแผนและปฏิบัติงาน เพื่อสนองความต้องการหรือแก้ปัญหา

ของประชาชนในชุมชน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนยังมีความหมายครอบคลุมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นของการวางแผน ไปจนถึงลงมือปฏิบัติตามแผน หรือประเมินผลนั้นความหมายว่า การวางโครงการใดก็ตาม จะต้องเริ่มต้นด้วยการปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์หรือชี้วัด (Identify) ตัวปัญหาให้ได้ และประชาชนต้องมาร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและหาวิธีแก้ปัญหาก็เห็นว่า เป็นไปได้ไปจนถึงลงมือปฏิบัติและการประเมินผลแล้วเสร็จ ก็เริ่มชี้ชัดถึงปัญหาและการวางโครงการใหม่ เป็นวงจรเช่นนี้ไปเรื่อยๆ การที่ประชาชนจะทำสิ่งนี้ได้เขาต้องได้รับรู้หรือเข้าถึง โครงการและขั้นตอนของการดำเนินงานของรัฐ ในรูปของการสื่อสารหรือสัมพันธ์ภาพสองทาง (Two – way communication) กันอย่างเปิดเผย การมีส่วนร่วมมิใช่เป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อประกอบการวางแผนหรือตัดสินใจจากเจ้าหน้าที่เท่านั้น

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2537 : 183) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจให้การกระทำ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย นอกจากความหมายข้างต้นนี้แล้ว นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ ยังได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้อีกนัยหนึ่งในรูป ของสมการว่าการมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

สุจิต บุญบงการ (2542 : 38 – 39) ระบุในระบบการเมืองประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีหลายรูปแบบ แต่ทุกรูปแบบเป็นเรื่องของความสมัครใจ ปราศจากการบังคับ รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง อาจมีตั้งแต่รูปแบบเล็กๆ แคบๆ เช่น การแสดงความคิดเห็นการอภิปรายทางการเมือง การเขียนจดหมายแสดงความคิดเห็นถึงนักการเมือง ไปจนถึงรูปแบบที่มีน้ำหนักกว้างขวางขึ้น เช่น การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การช่วยผู้สมัครณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การประชุมประท้วง การเดินขบวน การวิ่งเต้น เพื่อให้ผู้แทนทางการเมืองออกกฎหมายหรือยอมรับนโยบายที่ตนเรียกร้อง (Lobbying) ตลอดจนการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองกลุ่มหรือองค์การทางการเมืองทั้งหลาย

สุจิต บุญบงการ (2542 : 39) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลมีจุดประสงค์เพื่อมีอิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมืองถือว่าเป็นลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของระบบจารีตประเพณี การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจจะเป็นไปได้ทั้งจุดมุ่งหมาย (Goals) และวิธีการของการพัฒนาที่เป็นจุดมุ่งหมายนั้นเป็นเพราะความเชื่อที่ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นลักษณะ

สำคัญของสังคมที่พัฒนาแล้ว สำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ถือว่าเป็นวิธีการอย่างหนึ่ง นั้น หมายถึง วิธีการของผู้นำไปสู่จุดประสงค์อีกอย่างหนึ่ง เช่น เพื่อเสริมสร้างอำนาจของผู้นำหรือเพื่อพัฒนาประเทศ

พณีส ทศนิยานนท์ (2543 : 328) กล่าวว่า ภายใต้หลักการทางกฎหมาย เกี่ยวกับที่มาแห่งอำนาจรัฐ ในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริงย่อมสามารถแสดงออกซึ่งความเป็นเจ้าของอำนาจนั้นอยู่ได้ในหลายระดับและรูปแบบ โดยเริ่มจากการใช้สิทธิเลือกตั้งรวมถึงการมีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ ได้อีกในภายหลังแนวความคิดในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบเดิม จะพึงพอใจอยู่แค่เพียงการที่ประชาชนสามารถแสดงออกซึ่งอำนาจของตน โดยการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร แล้วอำนาจก็หลุดไปอยู่ในมือผู้แทน โดยปล่อยให้ผู้ได้รับการเลือกตั้งใช้อำนาจไปตามลำพัง ตามกลไกระบบการปกครองที่เข้าทำนองประชาธิปไตยทางอ้อม แต่ต่อมาได้มีการพัฒนาแนวคิดให้ประชาชนสามารถแสดงออกซึ่งความเป็นเจ้าของอำนาจได้ตลอดเวลา ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับเสรีประชาธิปไตยนี้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) นั้นเอง

โรเบิร์ต (Roberts. 1971 : 145) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่กระทำโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจกรรมทางการเมือง รวมตลอดถึงการลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิกและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทางการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหวพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ สถาบันทางการเมือง อีกทั้งกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เช่นการอภิปรายทางการเมือง หรือร่วมชุมนุมเพื่อรับฟังเหตุการณ์ความเป็นไปทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่ของทางทหาร หรือสมาชิกทางการเมืองนั้น

1.2 ปัจจัยที่สำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

กนก วงษ์ตระหง่าน (2544 : 604) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสังคมไทยเป็นสิ่งที่ใหม่ซึ่งสอดคล้องกับคุณค่าเดิมของคนไทย ซึ่งมีปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็เป็นสิ่งที่คนไทยยังไม่ได้ตระหนักและคุ้นเคย นั่นคือ

1.2.1 การรู้จักความต้องการของตนเองพบว่า คนไทยส่วนใหญ่ไม่รู้จักความต้องการของตนเอง และไม่รู้ว่าอะไรคือปัญหาของตนเอง กล่าวได้ 3 ขั้นตอน คือ

- 1) คนไทยส่วนใหญ่มักมองไม่เห็นหรือไม่เข้าใจปัญหาและความต้องการของตน
- 2) ถ้ามองเห็นปัญหาก็มักจะมองไม่เห็นผลประโยชน์ของตนในปัญหานั้น

3) มองไม่เห็นว่าคุณเข้าไปมีบทบาทในปัญหาที่เห็นจะทำให้ตนได้ประโยชน์อะไรมากขึ้น

1.2.2 การมีอำนาจ ซึ่งสังคมไทยสะท้อนภาพให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ รัฐเปรียบเสมือนผู้คุ้มครองประชาชนและประชาชนเป็นผู้คอยรับความช่วยเหลือจากรัฐ

1.3 ประเด็นสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

จันทนา สุทธิจารี (2544 : 410 – 411) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งพอจะประมวลประเด็นสำคัญของความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังนี้

1.3.1 เป็นกิจกรรมของประชาชนตามสิทธิกฎหมายกำหนดโดยเฉพาะสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สิทธิที่จะเข้าสมาคมหรือก่อตั้งพรรคการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ สิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อรัฐบาล สิทธิเกี่ยวกับการพูด ชุมนุม และการพิมพ์อย่างอิสระ และเป็นกิจกรรมซึ่งมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อรัฐบาลในการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมต่อการปกครอง โดยกระทำกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการปกครอง

1.3.2 เป็นการกระทำด้วยความสมัครใจของสมาชิกในสังคม เพื่อที่จะคัดเลือกผู้ปกครองและผู้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะทั้งทางตรงและทางอ้อม กิจกรรมเหล่านี้คือ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง การติดต่อสัมพันธ์กับผู้แทนราษฎร และยังมีลักษณะของความกระตือรือร้นทางการเมืองที่พิจารณาจากการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการช่วยรณรงค์หาเสียง การแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

1.3.3 เป็นกิจกรรมต่างๆ ตามความสมัครใจของสมาชิกในสังคมการเมืองที่จะเลือกกระทำซึ่งมีจุดหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม ที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายหรือการดำเนินการของรัฐบาล ในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ รวมทั้งอาจจะเป็นกิจกรรมง่าย ๆ เช่น การพูดคุยถกเถียงปัญหาการเมือง การไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือการสมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนของประชาชนเป็นต้น การกระทำอาจจะผิดหรือถูกต้องตามกฎหมาย อาจใช้หรือไม่ใช้ความรุนแรง อาจจะสำเร็จหรือไม่สำเร็จผลหรือกระทำโดยสำนักทางการเมืองหรือถูกชักจูงระดมพลังก็ได้

1.4 พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของปัจเจกบุคคล

สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2553 : 396 – 399) ได้สรุปผลการศึกษานักวิชาการตะวันตกหลายท่านเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของปัจเจกบุคคลไว้ ดังนี้

- 1.4.1 บุคคลที่มีความสนใจ หรือความผูกพันกับการการเลือกตั้ง จะไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากกว่าผู้ที่ไม่สนใจการเลือกตั้ง
- 1.4.2 บุคคลที่มีจิตใจเกี่ยวข้องกับผูกพันกับการเมือง และมีแนวโน้มในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองและการรณรงค์ทางการเมืองนอกเหนือจากการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
- 1.4.3 บุคคลที่ประกาศตัวสังกัดพรรคการเมืองอย่างชัดเจน จะมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในกระบวนการทางการเมือง
- 1.4.4 ผู้อาวุโสมีแนวโน้มที่จะสังกัดพรรคการเมืองมากกว่าคนหนุ่มสาว
- 1.4.5 บุคคลที่มีความนิยมผู้แข่งขันทางการเมือง หรือมีความสนใจต่อประเด็นการได้เลือกตั้งหรือการต่อสู้ทางการเมืองใดเป็นการเฉพาะ จะมีแนวโน้มเป็นผู้ที่กระตือรือร้น (Active) ทางการเมือง
- 1.4.6 บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง โดยเฉพาะบุคคลที่มีการศึกษาสูง มีแนวโน้มที่จะมีจิตใจผูกพันทางการเมืองสูงกว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า
- 1.4.7 โดยทั่วไปชายจะมีจิตใจเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ทางการเมืองมากกว่าหญิง
- 1.4.8 บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง โดยเฉพาะผู้ที่มีการศึกษาดีกว่า จะมีแนวโน้มที่จะพัฒนาประสิทธิภาพทางการเมืองได้ดีกว่า

1.5 ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ฮันติงตัน และเนลสัน (Huntington and Nelson. 1982 : 4) ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมที่พลเมืองกระทำเพื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยเขากำหนดขอบเขตไว้เป็นการกระทำกิจกรรมทางการเมืองของบุคคลธรรมดา ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นช่วงๆ ไม่ต่อเนื่องและอาจจะเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น นอกจากนั้นยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่า ซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดในสังคม ทั้งนี้ไม่ว่าการกระทำนั้นจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น อาจเป็นไปได้ด้วยความสำนึกของตนเองหรือถูกชักจูงให้เข้าร่วมกันได้ นอกจากนี้ ฮันติงตัน และเนลสัน ได้กล่าวถึง ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

1.5.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นเรื่องของกิจกรรม

1.5.2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นบทบาทของบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้ทำงาน หรือมีอาชีพทางการเมือง เช่น นักการเมือง หรือผู้นำทางการเมือง

1.5.3 การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องของการแสดงออกเพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ กล่าวคือ เป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล สนับสนุนรัฐบาล เปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาล ตลอดจนสถาบันการเมืองต่างๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นไปได้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย

1.5.4 การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่มีผลเปลี่ยนแปลงต่อการตัดสินใจของผู้นำหรือรัฐบาลแต่อย่างใด เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วม ซึ่งมักมีอำนาจทางการเมืองไม่มากนัก และไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ตลอดเวลา

1.6 กรอบพื้นฐานการมีส่วนร่วม

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1981 : 6) ได้สร้างกรอบพื้นฐานการมีส่วนร่วมซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ดังนี้

1.6.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision - making) ซึ่งเป็นการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ระยะเริ่มต้น

1.6.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) เป็นการเข้าร่วม โดยการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

1.6.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) โดยอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือ โดยส่วนตัว

1.6.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

สรุปได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการกระทำด้วยความสมัครใจของสมาชิกในสังคม ภายใต้หลักพื้นฐาน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตั้งแต่ระยะเริ่มต้น การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2. ระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

มีนักวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้องได้อธิบายให้ความหมายระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ ดังนี้

สมบัติ ชำรงชัญวงศ์ (2553 : 16) กล่าวถึง ลำดับขั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ มิลเบรธ (Milbrath) เกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านกิจกรรมของผู้สนใจทางการเมือง กิจกรรมปรับเปลี่ยนทางการเมือง และกิจกรรมต่อสู้ทางการเมืองไว้ ดังนี้

2.1 ด้านกิจกรรมของผู้สนใจทางการเมือง

2.1.1 การแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง

2.1.2 การใช้สิทธิเลือกตั้ง

2.1.3 การริเริ่มประเด็นพูดคุยทางการเมือง

2.1.4 การชักจูงผู้อื่นให้เลือกตั้งผู้ที่ตนสนับสนุน

2.2 ด้านกิจกรรมปรับเปลี่ยนทางการเมือง

2.2.1 การติดกระดุมหรือสติ๊กเกอร์เพื่อแสดงการสนับสนุน

2.2.2 การติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง

2.2.3 การบริจาคเงินสนับสนุนทางการเมือง

2.2.4 การร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง

2.3 ด้านกิจกรรมการต่อสู้ทางการเมือง

2.3.1 การร่วมรณรงค์ทางการเมือง

2.3.2 การเป็นสมาชิกสำคัญของพรรคการเมือง

2.3.3 การร่วมประชุมแกนนำของพรรค

2.3.4 การร่วมระดมทุน

2.3.5 การเสนอตัวเป็นคู่แข่งทางการเมือง

2.3.6 การดำรงตำแหน่งทางการเมือง

จันทนา สุทธิจารี (2544 : 415) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกระทำได้ใน 2 ระดับของการปกครอง คือ

ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองระดับชาติ ซึ่งกระทำโดยผ่านการใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การช่วยพรรคการเมืองรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา การแสดงความคิดเห็น

ตรวจสอบ ติดตาม การทำงานของรัฐบาล โดยการพูด การเขียน พิมพ์โฆษณา การชุมนุม
เดินขบวนประท้วงคัดค้าน เรียกร้องหรือสนับสนุนก่อน โฆษณาของรัฐบาล

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่น ซึ่งกระทำ
ผ่านการใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารระดับท้องถิ่น เช่น องค์การ
บริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล การช่วยรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง
ระดับท้องถิ่น การแสดงความคิดเห็น ตรวจสอบ ติดตาม การทำงานของผู้บริหารในองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น การชุมนุมประท้วง คัดค้าน เรียกร้องหรือสนับสนุนก่อน โฆษณาการ
ทำงานขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น

สรุปได้ว่าระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมือง มี 2 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมใน
การเมืองการปกครองระดับชาติ โดยผ่านการใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา
การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การช่วยพรรคการเมืองรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิก
วุฒิสภา เป็นต้น และการมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่น โดยผ่านการใช้สิทธิ
เลือกตั้งหรือลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารระดับท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด
เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

3. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

มีนักวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้องได้อธิบายให้ความหมายรูปแบบการมีส่วน
ร่วมทางการเมืองไว้ดังนี้

3.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองทางตรงของประชาชนในปัจจุบันมี ดังนี้

(เกษม อุทยานิน. 2516 : 120-121)

3.1.1 การแสดงประชามติ (Referendum) มีการให้ประชาชนเข้าร่วมในการ
พิจารณาและตัดสินใจที่จะรับหรือไม่รับกฎหมายซึ่งจะมีผลบังคับให้แก่นคนที่ผ่านการพิจารณา
ของสภาในขั้นต้นมาแล้วประชามตินี้อาจจะมีทั้งแบบบังคับให้ประชาชนได้แสดงประชามติ
และไม่บังคับให้ต้องแสดงประชามติก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าจะมีความจำเป็นหรือไม่มากนักเพียงใด

3.1.2 การริเริ่มในเสนอกฎหมาย (Initiative) เกิดขึ้นในสวิสเป็นเวลานาน
แล้วได้แก่การชุมนุมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเหมือนกับวิธีการแบบประชุมชาวเมือง (Town
meeting) ในสหรัฐอเมริกา แต่เป็นการเสนอกฎหมายรูปการจะเป็นการทำคำร้องและลงมติใน

บัตรเลือกตั้ง จุดประสงค์ของการริเริ่มให้เสนอกฎหมายนี้เพื่อให้ประชาชนได้ผ่านกฎหมายบางอย่างโดยไม่ต้องฟังความคิดเห็นของสภา

3.1.3 การเลือกออก (Recall) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีอำนาจในการปลดหน้าที่ของฝ่ายบริหารหรือรัฐบาล เมื่อเห็นว่าผู้นั้นไม่ดำเนินการตามความต้องการของประชาชนหรือปฏิบัติตนไม่สมควร แต่จะต้องเป็นตำแหน่งที่มาจากการเลือกตั้ง

3.1.4 การร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจ (Plebiscite) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในปัญหาที่สำคัญเมื่อรัฐบาลไม่สามารถตัดสินใจปัญหานั้นๆ ได้

3.1.5 การเลือกตั้งตัวแทน (Election) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกตัวแทนเพื่อไปทำหน้าที่บริหารงาน

3.2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบโบราณมี ดังนี้ (จรรยา สุภาพ. 2534 : 331-334)

3.2.1 การมีส่วนร่วมแบบกรีก (Greek system) วัตถุประสงค์การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ต้องการให้ประชาชนซึ่งเป็นพลเมืองของประเทศ (Citizen) ได้มีส่วนร่วมในทางการเมือง โดยตรงซึ่งกำหนดให้ประชาชนทั้งนครรัฐประชุมร่วมกันเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นความต้องการและกำหนดนโยบาย รวมทั้งกำหนดตัวผู้ปกครองด้วย

3.2.2 การมีส่วนร่วมแบบโรมัน (Roman system) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ได้กำหนดให้มีสภาขึ้นแทนการประชุมประชาชนทั้งหมด ส่วนอำนาจหน้าที่ของสภานั้นครอบคลุมเสมือนการปกครองโดยประชาชน โดยตรง

3.2.3 การมีส่วนร่วมแบบศักดินา (Feudal system) เป็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านาย (Lord) กับไพร่ (Vassal) ที่แต่ละฝ่ายมีหน้าที่ต่อกัน เจ้านาย มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองและปกป้องแก่ไพร่ ส่วนไพร่มีหน้าที่บริการด้านต่างๆ และมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง ประชาชนทั่วไปมีสิทธิเช่นนี้เหมือนกัน จึงถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมแบบปราศจากความเสมอภาค

3.2.4 การมีส่วนร่วมแบบสวิส (Swiss system) มีลักษณะสำคัญ คือ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรงเช่นเดียวกับระบบกรีก

3.2.5 การมีส่วนร่วมแบบนิวอิงแลนด์ (New england system) มีการให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม โดยตรงเช่นเดียวกับระบบสวิสสำหรับประเทศแรกที่กำลังปฏิรูปการปกครองให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้คือประเทศอังกฤษเมื่อ ปี ค.ศ. 1215

ได้มีการตกลงต่อรองกันระหว่างฝ่ายกษัตริย์กับขุนนางเพื่อให้ฝ่ายกษัตริย์ทรงยินยอมให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมบ้านเมืองจนเกิดเอกสารสิทธิ แมกนา คาร์ต้า (Magna-Carta) ขึ้น ซึ่งเป็นเอกสารที่ยินยอมให้ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมในรัฐบาล ต่อมา โอลิเวอร์ ครอมเวลล์ (Oliver Cromwell) ได้ดำเนินการใช้กำลังเพื่อประชาชนกลุ่มต่างๆ ในประเทศได้มีบทบาททางการเมืองจนทำให้เกิดหลักการที่ว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิในการเมือง และประชาชนทุกคนควรมีสิทธิมีตัวแทนในสภานิติบัญญัติ และเมื่อเกิดเหตุการณ์ปฏิวัติในฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1789 สิทธิของการเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนจึงขยายออกไปจนทำให้เกิดหลักเสรีภาพ ความเสมอภาคและการนำเอาเจตนารมณ์ของปวงชนมาใช้ให้ถูกต้องเหมาะสม นอกจากนี้ในสหรัฐอเมริกาที่มีการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตั้งแต่สมัยที่ แซมมวล อัดัมส์ (Samuel Adams) ร่วมกับประชาชนเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเองจากอังกฤษ และ โทมัส เพน (Thomas Paine) ได้มีส่วนร่วมให้ประชาชนระลึกและสำนึกถึงความสำคัญในการที่จะเข้าไปดำเนินการปกครองตนเอง โดยเริ่มจากระดับท้องถิ่นขยายไปจนถึงระดับชาติ

3.3 การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือ การมีส่วนร่วมแบบเป็นทางการ และการมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ คล้ายคลึงกับของ Almond and Powell โดยยึดถือการยอมรับของสังคมต่างๆ ไปหรือประเทศต่างๆ ทั่วโลกเป็นเกณฑ์ (บุญเรือง บุรภัคดี. 2529 : 56 - 70)

3.3.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบที่เป็นทางการเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นที่ยอมรับ และนำมาใช้กันโดยทั่วไปในประเทศที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตย ได้แก่

1) การใช้สิทธิและเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประชาชน การเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายของชุมชน สังคมและประเทศชาติ การแสดงออกซึ่งความต้องการของประชาชนในเรื่องต่างๆ ซึ่งอาจจะทำได้หลายฝ่าย เช่น การอภิปราย การเขียนและการพิมพ์เป็นต้น ถือได้ว่าเป็นรูปแบบที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการบริหารงานของรัฐบาล ในสมัยปัจจุบัน

2) การรวมกลุ่ม อาจเป็นการร่วมกลุ่มของผู้ที่มีประโยชน์อย่างเดียวกัน ทั้งนี้ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ บางกลุ่มอาจมีวัตถุประสงค์เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของสาธารณชนทั่วไป ซึ่งก็คือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองตนเองทั้งสิ้น

3) การจัดตั้งและการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นการรวมกลุ่มบุคคลที่มีความคิดเห็นทางการเมืองตรงกัน และมีความต้องการจะจัดให้มีการบริหารประเทศให้เป็นไปตามอุดมการณ์และแนวปฏิบัติที่กำหนดไว้ ระบบพรรคการเมืองถือว่าเป็นองค์กรทางการเมืองที่มีความสำคัญ เพราะเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นได้โดยตรง เพื่อความมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมืองอย่างแท้จริง

4) การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ถือเป็นหน้าที่ของประชาชนในฐานะผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยตามหลักการของการปกครองระบอบประชาธิปไตย หมายถึงประชาชนต้องการผู้ใดเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตน หรือทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการรักษาผลประโยชน์ของประชาชน

5) การช่วยรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งมักมีขึ้นเฉพาะในระบอบที่มีการเลือกตั้ง เพราะประชาชนผู้ใดก็ตามที่เป็นสมาชิกหรือให้การสนับสนุนพรรคการเมืองใด ก็ย่อมช่วยรณรงค์หาเสียงช่วยพรรคนั้น เพราะเราต้องการให้พรรคได้รับเสียงข้างมากจะได้จัดตั้งรัฐบาล เพื่อจะนำนโยบายพรรคมาใช้เป็นนโยบายในการบริหารประเทศ

6) การลือขบขันการเมือง การที่ประชาชนพูดซุบซิบและพูดจูงใจนักการเมืองให้กระทำหรือไม่กระทำในสิ่งที่ตนต้องการจะให้บังเกิดขึ้น ซึ่งส่วนมากจะเป็นวิธีที่ประชาชนกระทำเพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม

3.3.2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ เป็นรูปแบบที่ไม่เป็นที่ยอมรับในบางสังคม และไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนได้โดยตรง แต่ก็มีความสำคัญไม่น้อยในการพัฒนาระบบการเมืองการปกครอง ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ

1) การเดินขบวนประท้วง เป็นการรวมตัวของประชาชนเพื่อเดินขบวนประท้วงเพื่อแสดงออกถึงการไม่เห็นด้วยกับการดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของรัฐบาล ถือเป็น การแสดงออกซึ่งพลังประชาชน และมีบทบาทต่อการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองประเทศไม่น้อยไปกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่นๆ

2) การก่อความวุ่นวายทางการเมือง ก่อความวุ่นวายทางการเมืองส่วนมากมักจะเกิดเพราะมีการปลุกระดมกลุ่มพลังต่างๆ เช่นกลุ่มนิสิตนักศึกษา กลุ่มสหภาพแรงงาน กลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น โดยส่วนมากจะยกเอาข้อบกพร่องของรัฐบาลขึ้นมาเป็นสาเหตุ ซึ่งมีการปลุกระดมก็ย่อมมีพฤติกรรมที่แสดงถึงการต่อต้านการกระทำของรัฐบาลในรูปแบบต่างๆ เช่น การประท้วง นัดหยุดงาน การงดการให้ความร่วมมือกับรัฐบาล เป็นต้น

ซึ่งจะมีผลเสียหายต่อด้านเศรษฐกิจและอื่นๆ จึงจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องหามาตรการมาแก้ไข ปัญหา เพื่อที่จะสามารถบริหารประเทศไปได้

3) การใช้ความรุนแรงทำร้ายร่างกายและทรัพย์สิน วิธีการแบบนี้เป็นการก่อวินาศกรรม ในรูปแบบต่างๆ เช่น การลอบวางระเบิดสถานที่สำคัญ การข่มขู่เพื่อให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว เป็นวิธีการที่คนส่วนใหญ่ของประเทศไม่เห็นด้วย แต่เป็นผลกระทบต่อรัฐบาลที่จะต้องดำเนินการในเรื่องนั้นๆ หรืออย่างน้อยก็หันมาสนใจปัญหาและหาทางแก้ไข

4) การปฏิวัติ เป็นวิธีการรุนแรงและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองและโครงสร้างของสังคมอย่างรวดเร็ว การมีส่วนร่วมประเทศนี้ถือว่ามีความรุนแรงมากกว่ามีส่วนร่วมใดๆ ทั้งหมด การอธิบายถึงรูปแบบต่างๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ก็เพื่อแสดงให้เห็นความหลากหลายของรูปแบบที่ประชาชนจะเข้าร่วมได้ ซึ่งมีทั้งในลักษณะที่ได้รับการยอมรับและไม่ยอมรับในสังคมนั้นๆ

3.4 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีอยู่หลากหลาย ดังนี้ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. 2523 : 80 ; และสิทธิพันธ์ พุทธหุน. 2554 : 10 – 15)

3.4.1 กิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการรณรงค์หาเสียง กิจกรรมนี้ได้แก่ การชักชวนให้ผู้อื่นไปลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครที่ตนสนับสนุน การทำงานให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งอย่างกระตือรือร้น การให้ความสนใจเข้าร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมืองการให้เงินสนับสนุนพรรคการเมืองหรือผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งและการเข้าเป็นสมาชิกของชมรมทางการเมือง

3.4.2 การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ซึ่งในการวิจัยเชิงวิชาการถือว่า การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุดและสามารถวัดค่าของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ให้ความเที่ยงมากที่สุด

3.4.3 กิจกรรมของชุมชน ได้แก่ การทำงานร่วมกับบุคคลอื่นและการจัดตั้งกลุ่มขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ของท้องถิ่น รวมทั้งการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในชุมชนหรือองค์การอย่างกระตือรือร้น ในอันที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

3.4.4 การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หมายถึง การกระทำของบุคคลในลักษณะที่เป็นการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาหรือปกป้องผลประโยชน์บางอย่างของตนหรือกลุ่มของตน ปัญหาที่เขาสนใจและนำไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น เป็นสิ่งที่มีผลกระทบโดยตรงต่อบุคคลนั้น

3.4.5 การลือขบปี รวมถึงบุคคลที่พยายามติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำทางการเมือง โดยหาทางที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบาย ประเด็นเรื่องที่กระทบต่อประชากรจำนวนมากจากตัวอย่างจริงๆ นั้น หมายถึง กิจกรรมที่มุ่งจะก่อให้เกิดแรงสนับสนุนหรือต่อต้านพระราชบัญญัติหรือการตัดสินใจนโยบายของฝ่ายบริหารนั่นเอง

3.4.6 การประท้วง ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับ การใช้ความรุนแรง ซึ่งเป็นความพยายามที่จะสร้างผลกระทบต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาล โดยการทำร้ายร่างกายหรือทรัพย์สิน

3.4.7 การเข้าร่วมทางการเมืองในบทบาทของผู้สื่อข่าว หมายถึง การที่บุคคลจะติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ส่งจดหมายแสดงความสนับสนุนต่อผู้นำทางการเมืองในการดำเนินการที่เห็นว่าเหมาะสมถูกต้อง ส่งคำประท้วงต่อการดำเนินงานที่เห็นว่าไม่ดี รวมถึง การเข้าพุดคุยถกเถียงปัญหาทางการเมือง การให้ข่าวสารทางการเมืองแก่เพื่อนบ้านแสดงความคิดเห็นของตนเองต่อ เจ้าหน้าที่รัฐบาลเขียนจดหมายแสดงความคิดเห็นไปยังหนังสือพิมพ์ และสื่อมวลชนต่างๆ

3.5 การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ (Barber. 1972 : 3)

3.5.1 การมีส่วนร่วม โดยตรง เป็นลักษณะที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรงเช่น บริหารงาน กำหนดนโยบาย และตัดสินใจในการดำเนินงานด้วยตนเอง

3.5.2 การมีส่วนร่วม โดยทางอ้อม เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมแต่ไม่ได้เป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเอง โดยตรง โดยการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่เปิด โอกาสให้ประชาชนเลือกตั้ง โดยเสรี แต่กำหนดกลไกเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้ามาควบคุมความเคลื่อนไหวของฝ่ายปกครอง เพื่อให้การปกครองเป็นไปตามความต้องการของประชาชน

3.6 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือ (Almond and Powell. 1976 : 145-146)

3.6.1 แบบปกติ (Conventional forms)

- 1) การออกเสียงเลือกตั้ง
- 2) การพุดจาปรึกษาเรื่องการเมือง
- 3) กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
- 4) การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ
- 5) การติดต่อส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่การเมือง

3.6.2 แบบไม่ปกติ (Unconventional forms)

- 2.1 การยื่นข้อเรียกร้อง
- 2.2 การเดินขบวน
- 2.3 การเข้าประจันหน้ากัน
- 2.4 การละเมิดกฎระเบียบของสังคม
- 2.5 การใช้ความรุนแรงทางการเมือง
- 2.6 สงครามกองโจรและการปฏิวัติ

3.7 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองมี 6 รูปแบบ คือ (Milbrath and Goel. 1977 : 12-19)

3.7.1 การเลือกตั้ง (Voting) พบว่าเป็นรูปแบบในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่แยกจากกิจกรรมเกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียงและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง จากการศึกษาของมิลบราธและ โกล พบว่าการ ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อระบบมากกว่าการกระทำตามความต้องการของตนที่มีต่อระบบการเมือง จึงเห็นว่าผู้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกในหน้าที่พลเมือง มีความสำนึกในบรรทัดฐานของสังคม และวิธีการดำรงชีวิตในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน นอกจากนี้การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็ไม่ต้องอาศัยข่าวสาร และแรงจูงใจมากเหมือนกิจกรรมการเมืองอื่นๆ

3.7.2 เป็นเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง (Party and campaign workers) คือ การเข้าร่วมในพรรคการเมืองทั้งในช่วงระหว่างการเมืองและในการเลือกตั้ง ขอบเขตของกิจกรรม ได้แก่ การมีบทบาทในการรณรงค์หาเสียง การบริจาคเงินช่วยเหลือพรรคหรือผู้สมัครที่ตนชอบการลงสมัครรับเลือกตั้ง การร่วมมือกับกลุ่มต่างๆ ในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของชุมชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ขั้นต้นระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ

3.7.3 เป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (Community actionists) ขอบเขตการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ ได้แก่ การรวมกันขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาสังคม การทำงานร่วมกับกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับสังคม เป็นสมาชิกที่มีความกระตือรือร้นในองค์กรที่มีบทบาทเกี่ยวกับกิจการสาธารณะอื่นๆ และติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม “ผู้มีบทบาทในชุมชน” มีลักษณะคล้ายกับ “เจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง” ในหลายๆ ด้าน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นสูง และมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชนสูงเช่นเดียวกัน ที่แตกต่างกัน “ผู้มีบทบาทในชุมชน” มีความเกี่ยวข้องกับทั้งพรรค และการรณรงค์หาเสียงน้อยกว่าผู้มีบทบาทในพรรคการเมือง

3.7.4 มีการติดต่อกับทางราชการ (Contracting officials) เช่น การติดต่อในเรื่องภาษี โรงเรียนการทำถนน การตรวจสอบ ความมั่นคงด้านสังคม การมีส่วนร่วมแบบนี้จะส่งผลโดยตรงต่อบุคคลนั้น

3.7.5 เป็นผู้ประท้วง (Protestor) คือ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนน หรือก่อให้เกิดการจลาจล (ถ้าจำเป็น) เพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางสิ่งบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเมืองให้ถูกต้อง การประท้วงอย่างแข็งขันและเปิดเผยต่อสาธารณชน ถ้ารัฐบาลทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม

3.7.6 เป็นผู้สื่อข่าว (Communicators) คือ การเก็บรักษาข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง การส่งจดหมายสนับสนุนผู้นำเมื่อเขาทำดี การเข้าร่วมถกเถียงปัญหาการเมือง การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชนที่อยู่อาศัย การให้ความสนอกับทางราชการ การเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ กิจกรรมแต่ละอย่างต้องแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกันภายในชุมชน รูปแบบของ“ผู้สื่อข่าวสาร” นี้มักเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมากและสนใจการเมือง จะมีการวิพากษ์วิจารณ์แต่ไม่แสดงออกโดยการประท้วง

3.8 รูปแบบหลักของการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 4 แบบ คือ (Verba, Nie and Kim. 1978 : 31-33)

3.8.1 การใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมของแต่ละคนในการเลือกตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจในการปกครอง การใช้สิทธิในการเลือกตั้งจึงอาจนับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการควบคุมรัฐบาล แต่การไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งจะแตกต่างไปจากกิจกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่นๆ ที่สังคมเป็นผู้กำหนดโอกาสให้

3.8.2 การรณรงค์หาเสียง เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะเดียวกับการใช้สิทธิการเลือกตั้งแต่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการรณรงค์หาเสียงเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งที่ประชาชนอาจใช้เพื่อเพิ่มอิทธิพลที่ประชาชนพึงมีต่อผลการเลือกตั้ง นอกเหนือไปจากเสียง 1 เสียงที่ประชาชนได้จากการใช้สิทธิในการเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียงนี้นับเป็นกิจกรรมที่ค่อนข้างยากเมื่อเปรียบเทียบกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

3.8.3 การรวมเป็นกลุ่มหรือองค์การ การที่ประชาชนร่วมกันดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและการเมือง ในกรณีที่ประชาชนจะร่วมมือกันเพื่อจะใช้อิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาลกิจกรรมในรูปแบบนี้เป็นไปอย่างมีเป้าหมายที่แน่นอนและมีอิทธิพลมาก

3.8.4 การติดต่อเป็นการเฉพาะเป็นรูปแบบสุดท้ายของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและจะเกี่ยวเนื่องกับประชาชนรายบุคคลไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการเพื่อแก้ไขปัญหาใดๆ เฉพาะตัวหรือของครอบครัว กิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อการดำเนินการกำหนดนโยบายของรัฐน้อยมาก

3.9 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

(Huntington and Nelson. 1982 : 12 - 13)

3.9.1 กิจกรรมการเลือกตั้ง หมายถึง กิจกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งทุกรูปแบบ

3.9.2 การลอบบี้ หมายถึง ความพยายามของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จะเข้าหาเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมือง เพื่อหาทางเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายโดยให้ข้อมูลต่างๆ เพื่อประโยชน์ของกลุ่มเป็นเกณฑ์

3.9.3 กิจกรรมเชิงองค์การ เป็นกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่ม องค์การใด องค์การหนึ่งโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์เฉพาะอย่างหรืออาจจะเป็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งการมีบุคคลเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือองค์การประเภทนี้แม้บุคคลนั้นจะไม่ได้กระทำการเพื่อมีอิทธิพลต่อรัฐบาลด้วยตนเอง ก็ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบหนึ่ง

3.9.4 การติดต่อเป็นการเฉพาะ หมายถึง การเข้าหาเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหรือข้าราชการเป็นส่วนตัว โดยจะมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตัวหรือครอบครัวหรือคณะของตนเอง

3.9.5 การใช้กำลังรุนแรง หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนบางคนหรือบางกลุ่มพยายามที่จะสร้างขึ้นให้มีผลกระทบต่อตัดสินใจ กำหนดนโยบายของรัฐบาล โดยการทำร้ายร่างกายหรือทำลายทรัพย์สิน กิจกรรมเช่นนี้อาจจะดำเนินไปโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมือง เช่น ลอบสังหารผู้นำทางการเมืองและรัฐประหาร หรืออาจจะมุ่งที่จะเปลี่ยนระบบการปกครอง เช่น ปฏิวัติ เป็นต้น

3.10 สรุปได้ว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในประเทศที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตยมี 2 รูปแบบใหญ่ๆ ดังนี้

3.10.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบที่เป็นทางการ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นที่ยอมรับ และนำมาใช้กัน โดยทั่วไป ได้แก่

- 1) การใช้สิทธิและเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ
- 2) การรวมกลุ่ม อาจเป็นการร่วมกลุ่มของผู้ที่มีประโยชน์อย่างเดียวกัน
- 3) การจัดตั้งและการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
- 4) การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
- 5) การช่วยรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง
- 6) การลอบบี้ผู้นำการเมือง

3.10.2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ เป็นรูปแบบที่ไม่เป็นที่ยอมรับในบางสังคม และไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนได้โดยตรง ได้แก่

- 1) การเดินขบวนประท้วง
- 2) การก่อความวุ่นวายทางการเมือง
- 3) การใช้ความรุนแรงทำร้ายร่างกายและทรัพย์สิน
- 4) การปลุ่กวีติ

4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

มีนักวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ดังนี้

มิลบาร์ท และ โกล (Milbrath and Goel. 1977 : 110-112) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยแบ่งออกเป็นปัจจัยใหญ่ 2 ประการ คือ

4.1 ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental stimuli) หมายถึง ลักษณะของระบบสังคม (Social system) และสถานการณ์ทางการเมือง (Political setting) ซึ่งไม่เพียงแต่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีผลให้ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับขอบเขตและทางเลือกต่างๆ ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง บุคคลแต่ละคนแม้จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน ก็จะรับสิ่งเร้าจากระบบการเมืองและสังคมได้ไม่เท่ากัน เพราะบุคคลแต่ละคนจะเลือกรับรู้และเลือกสรรเฉพาะสิ่งเร้าที่เหมาะสม และตรงกับความต้องการของตนเท่านั้น

4.2 ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล (Personal factor) คือ พันธุกรรม ความต้องการทางบุคลิกภาพ ความต้องการทางจิตใจ ร่างกายและความเชื่อต่างๆ รวมทั้งทัศนคติทางการเมืองของแต่ละคน ปัจจัยส่วนบุคคลถือเป็นปัจจัยภายในที่เอื้ออำนวยให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับแตกต่างกันออกไป ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ

4.2.1 ทักษะ คือ มีปัจจัยสนับสนุนให้สามารถเข้าร่วมทางการเมืองได้ เช่น มีความเฉลียวฉลาด มีการศึกษา มีทักษะและทุนทรัพย์

4.2.2 แรงจูงใจ คือ สิ่งที่ชักจูงให้บุคคลสนใจที่จะเข้าร่วมทางการเมือง เช่น ความต้องการชื่อเสียง ความสำคัญของกลุ่ม ความต้องการปรับปรุงงานท้องถิ่น

4.2.3 โอกาส คือ เวลาที่เหมาะสม มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรม

สรุปได้ว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมใดๆ ของบุคคล จะต้องมียุปัจจัยหรือสิ่งผลักดันทำให้เกิดการกระทำดังกล่าวทั้งปัจจัยด้านส่งเสริมจากสภาพแวดล้อม และปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม

1. ความรู้ (Knowledge)

คำว่า ความรู้ (Knowledge) ในทัศนะของ ฮอสเปอร์ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. 2554 : เว็บไซค์) นับเป็นขั้นแรกของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการจดจำ ซึ่งอาจจะโดยการนึกได้ มองเห็น ได้ยิน หรือ ได้ฟัง ความรู้นี้เป็นหนึ่งในขั้นตอนของการเรียนรู้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความรู้เป็นเรื่องของการจำอะไรได้ระลึกได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดที่ซับซ้อน หรือใช้ความสามารถของสมองมากนักซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการสำคัญในทางด้านจิตวิทยาและนำไปสู่พฤติกรรมที่ก่อให้เกิด ความเข้าใจการนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ การประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ได้ใช้ความคิด และความสามารถทางสมองเพิ่มมากขึ้น เป็นลำดับส่วนความเข้าใจ (Comprehension) นั้น ฮอสเปอร์ ชี้ให้เห็นว่า เป็นขั้นตอนต่อมาจากความรู้ที่จะต้องใช้ความสามารถของสมองและทักษะในขั้นที่สูงขึ้น จนถึงระดับการสื่อความหมาย ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยการใช้ปากเปล่า ข้อเขียน ภาษาหรือการใช้สัญลักษณ์ โดยมักเกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้รับข่าวสารต่างๆ ด้วยการฟัง การเห็น การได้ยิน หรือการเขียน แล้วแสดงออกมาในรูปของการใช้ทักษะหรือการแปลความหมายต่างๆ เช่น การบรรยายข่าวสารที่ได้ยินมา

ปี ค.ศ. 1976 บลูม (Bloom, 1976 : 53) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้หรือพุทธิพิสัย (Cognitive domain) ของคนว่าประกอบด้วยความรู้ ตามระดับต่างๆ รวม 6 ระดับ ซึ่งอาจพิจารณาจากระดับความรู้ในขั้นต่ำไปสู่ความรู้ในระดับที่สูงขึ้นไป โดยบลูม ได้แจกแจงรายละเอียดของแต่ละระดับไว้ ดังนี้

1.1 ความรู้ (Knowledge) หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นถึงการจำ และการระลึกได้ถึงความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่ายๆ ที่เป็นอิสระแก่กัน ไปจนถึงความจำในสิ่งที่ยุ่ยากซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

1.2 ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension) เป็นความสามารถทางสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำ ให้กว้างออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล การแสดง

พฤติกรรมเมื่อเผชิญกับสื่อความหมาย และความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

1.3 การนำไปปรับใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำความรู้ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension) ในเรื่องใดๆ ที่มีอยู่เดิม ไปแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่ของเรื่องนั้น โดยการใช้ความรู้ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการกับความคิดรวบยอดมาผสมผสานกับความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งนั้น

1.4 การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถและทักษะที่สูงกว่าความเข้าใจและการนำไปปรับใช้ โดยมีลักษณะเป็นการแยกแยะสิ่งที่จะพิจารณาออกเป็นส่วนย่อยที่มีความสัมพันธ์กัน รวมทั้งการสืบค้นความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ เพื่อดูว่าส่วนประกอบปลีกย่อยนั้นสามารถเข้ากันได้หรือไม่ อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแท้จริง

1.5 การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถ ในการรวบรวมส่วนประกอบย่อยๆ หรือส่วนใหญ่ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การสังเคราะห์ จะมีลักษณะเป็นกระบวนการรวบรวมเนื้อหาสาระของเรื่องต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสร้างรูปแบบหรือโครงสร้างที่ยังไม่ชัดเจนขึ้นมาก่อนอันเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ภายในขอบเขตสิ่งที่กำหนดให้

1.6 การประเมินผล (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับความคิด ค่านิยมผลงาน คำตอบ วิธีการ และเนื้อหาสาระเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยมีการกำหนดเกณฑ์ (Criteria) เป็นฐานในการพิจารณาคัดสินการประเมินผล จัดเป็นขั้นตอนที่สูงสุดของพุทธิลักษณะ (Characteristic of cognitive domain) ที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ การนำไปปรับใช้ การวิเคราะห์และการสังเคราะห์เข้ามาพิจารณาประกอบกันเพื่อทำการประเมินผลสิ่งหนึ่งสิ่งใด

สรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง ข้อเท็จจริง หรือรายละเอียดของเรื่องราว การกระทำอันเป็นประสบการณ์ที่สะสมมาตั้งแต่อดีตของบุคคลจนถึงปัจจุบัน

2. เจตคติ (Attitude)

2.1 ความหมายของเจตคติ

ได้มีผู้ให้ความหมายของเจตคติ ไว้ดังนี้

เจตคติ เป็นแนวโน้มที่บุคคลจะตอบสนองในทางที่เป็นความพอใจ ไม่พอใจ ต่อผู้คน เหตุการณ์ สิ่งของต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ และคงที่ มอร์แกน และคิง กล่าวว่า เจตคติ

หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ เช่น บุคคลสิ่งของ สถาบัน และสิ่งที่เป็นนามธรรม ฮิลการ์ก กล่าวไว้ว่า เจตคติ หมายถึง ความพร้อมที่จะตอบสนองต่อวัตถุ และสถานการณ์ต่างๆ อัลพอร์ท ได้ให้ความหมายของสภาวะความพร้อมทางด้านจิตใจ ซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์ว่า สภาวะความพร้อมนี้ จะเป็นแรงที่กำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่จะมีต่อบุคคล สิ่งของและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง (สงวน สุทธิเลิศอรุณ. 2545 : 79)

เธอร์สโตน ได้อธิบายว่า เจตคติเป็นระดับความน้อยของความรู้สึกในด้านบวกและลบที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งสามารถบอกความรู้สึกเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2543 : 243)

2.2 องค์ประกอบของเจตคติ

บุคคลปกติจะต้องประกอบด้วยอาการครบ 32 ประการ เช่นเดียวกันรูปสามเหลี่ยมจะประกอบด้วย 3 ด้าน สำหรับเจตคติดี้องค์ประกอบอยู่ 3 ประการ ซึ่งประกอบกันเป็นเจตคติของบุคคล ดังต่อไปนี้ (สงวน สุทธิเลิศอรุณ. 2545 : 23)

แผนภาพที่ 1 องค์ประกอบของเจตคติ

อธิบายภาพได้ดังต่อไปนี้

2.2.1 ด้านความรู้สึก (Affective component) การที่บุคคลมีเจตคติอย่างไร เช่น ชอบ ไม่ชอบอะไรก็ตามขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือองค์ประกอบสำคัญ คือ ความรู้สึก

2.2.2 ด้านความรู้ (Cognitive component) บุคคลจะมีเจตคติอย่างไรต้องอาศัยประสบการณ์

2.2.3 ด้านพฤติกรรม (Behavior component) บุคคลจะมีเจตคติอย่างไร สังเกตได้จากการกระทำ และพฤติกรรม เจตคติดี้อิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นปฏิกิริยากับสภาพแวดล้อม อาจสังเกตได้หรือสังเกตไม่ได้ แต่สามารถวินิจฉัยได้ว่า มีหรือไม่มี โดยใช้วิธีการหรือเครื่องมือทางจิตวิทยา

สรุปได้ว่าเจตคติ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ ถ้ามนุษย์มีเจตคติเชิงบวกจะแสดงพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ ในทางกลับกันถ้ามนุษย์มีจิตใจเชิงลบอาจจะแสดงพฤติกรรมเชิงก้าวร้าวทำลาย

1.3 พฤติกรรม

เจลิมพล ดันสกุล (2543 : 10) กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง ปฏิบัติการและกิจกรรมทุกชนิดที่มนุษย์แสดงออกทางรูปธรรม นามธรรม ตลอดเวลา สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัส วาจา และการกระทำสามารถแบ่งพฤติกรรมออกได้เป็น 2 ประเภท คือ พฤติกรรมภายนอก (Overt behavior) ซึ่งเป็นการกระทำที่สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัสหรืออาจใช้เครื่องมือช่วย และพฤติกรรมภายใน (Covert behavior) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ บุคคลอื่นไม่สามารถสังเกตได้

อัครฤทธิ์ หอมประเสริฐ (2543 : 10) กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำที่สังเกตได้เช่น การพูด การเดิน การเดินของหัวใจ การรับรู้ การคิด การจำ และการรู้สึก การกระทำที่สังเกตไม่ได้เช่น ผู้กระทำรู้ตัว ไม่รู้ตัว หรือเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์เป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลซึ่งสัมพันธ์ กับสิ่งกระตุ้นภายในและภายนอก

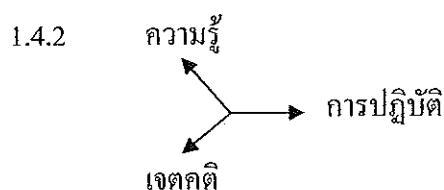
สรุปได้ว่าพฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกของจิตใจ ทั้งภายในและภายนอก เป็นการกระทำเพื่อสนองความต้องการ ของบุคคล ซึ่งบุคคลอื่นสามารถสังเกตและใช้เครื่องมือทดสอบได้

1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และทักษะ (การปฏิบัติ)

ความสัมพันธ์ ระหว่างความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ สามารถสรุปรูปแบบของความสัมพันธ์ได้ทั้งทางตรง และทางอ้อม ดังนี้ (นิภา มนูญปัจจุ. 2528 : 68)

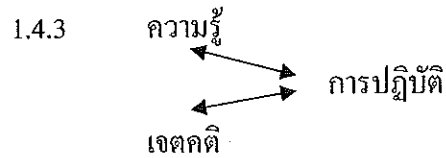
1.4.1 ความรู้ ↔ เจตคติ ↔ การปฏิบัติ

เจตคติเป็นตัวกลางที่ทำให้เกิดความรู้ และการปฏิบัติ ดังนั้น ความรู้มีความสัมพันธ์กับ เจตคติ และเจตคติมีผลต่อการปฏิบัติ

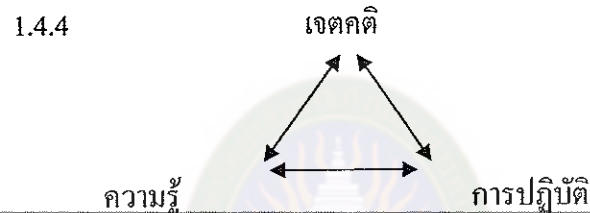
ความรู้และเจตคติมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการปฏิบัติ

ตามมา

ความรู้และเจตคติต่างกันทำให้เกิดการปฏิบัติได้ โดยที่ไม่จำเป็นต้อง

สัมพันธ์กัน

ความรู้มีผลต่อการปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม สำหรับทางอ้อมนั้น มีเจตคติเป็นตัวกลางทำให้เกิดการปฏิบัติตามมาได้ จากรูปแบบความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการเรียนรู้ พบว่า พฤติกรรมแต่ละด้านส่งผลทำให้เกิดการปฏิบัติตามมาในตอนสุดท้าย ซึ่งเป็นการกระทำของสิ่งมีชีวิต ที่สามารถวัดได้หรือสังเกตได้นั้นเอง มนุษย์มีพฤติกรรมต่างๆ มากมาย พฤติกรรมที่นับได้ว่ามีความสำคัญอย่างหนึ่งคือ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชน เพื่อให้สังคมอยู่ได้โดยปกติสุข

1.5 ความเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม

ความเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมมี ดังนี้

สุนทร พูนเอียด (2542 : 63) กล่าวว่า ความรู้ คือ บรรดาข้อเท็จจริงในอดีต หรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่สะสมและสืบทอดกันมา โดยกระบวนการต่าง เช่น การฟัง การอ่าน หรือการเขียนทำให้เกิดความเข้าใจและนำความรู้ไปใช้ เช่น การพูด การแสดงออก ซึ่งความรู้เป็นขั้นแรกในการสร้างก่อให้เกิดพฤติกรรม และประภาเพ็ญ สุวรรณ เห็นว่า ความรู้เป็นส่วนสำคัญก็ให้เกิดความเข้าใจแรงจูงใจที่จะเปลี่ยนพฤติกรรม ทำให้เกิดความสามารถในการปฏิบัติ เนื่องจากมีความรู้ ที่ถูกต้องและเหมาะสม

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม ได้ว่าความรู้ คือ บรรดาข้อเท็จจริงหรือเรื่องราว การกระทำที่สืบทอดกันมาทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และเกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือเจตคติและนำไปสู่พฤติกรรมปฏิบัติหรือทักษะ

ตำบลนาทราย อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม

ตำบลนาทราย ห่างจากอำเภอ เมืองนครพนม 9 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 58.29 ตารางกิโลเมตร เป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่ส่วนมากเป็นทุ่งนา พื้นที่เหมาะแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีประชากรทั้งสิ้น 5,708 คน เป็นชาย 2,753 คน หญิง 2,955 คน ข้อมูลสำนักงานทะเบียนราษฎร ที่ว่าการอำเภอเมืองนครพนม ณ วันที่ 30 ธันวาคม 2554 ความหนาแน่นของประชากร 98 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็นชาวไทยพื้นเมือง นับถือศาสนาพุทธ มีหมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลนาทราย เต็มทั้งหมู่บ้าน จำนวน 9 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านคอนยานาง, หมู่ที่ 2 บ้านนามูลฮิ้น, หมู่ที่ 3 บ้านโพนงาม, หมู่ที่ 4 บ้านนาคำกลาง, หมู่ที่ 5 บ้านอ่างคำ, หมู่ที่ 6 บ้านหัวโพน, หมู่ที่ 7 บ้านโนนขาม, หมู่ที่ 8 บ้านโคกทรายคำ, หมู่ที่ 9 บ้านนามูลฮิ้น ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทางด้านเกษตรกรรมประมาณร้อยละ 95 และรับจ้างทั่วไปร้อยละ 5 การคมนาคมในเขตพื้นที่ตำบลนาทรายส่วนใหญ่เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก เขตติดต่อระหว่างหมู่บ้านบางหมู่บ้านยังเป็นถนนลูกรัง ซึ่งต้องการดำเนินการปรับปรุง และพัฒนา ในด้านบริการโทรคมนาคมราษฎรใช้บริการจากการสื่อสารแห่งประเทศไทยและสำนักงานบริการ โทรศัพท์แห่งประเทศไทย ตำบลนาทราย มีสถาบันทางการศึกษา และสถาบันทางสังคมภายในพื้นที่ ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบล 1 แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 4 แห่ง สถานีนอนมัธยม (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล) จำนวน 1 แห่ง ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร จำนวน 1 แห่ง ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 1 แห่ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

สุพล ใจคู่ย (2545 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2544 ผลการศึกษาพบว่าประชาชนในเขตอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไป เช่น เรื่องการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และการสนทนาทางการเมืองกับ

ผู้อื่น อยู่ในระดับสูง ในขณะที่พฤติกรรมที่แสดงถึงความสนใจทางการเมืองในระดับเข้มข้น เช่น การร่วมรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งหรือการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองยังอยู่ในระดับต่ำ และมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบไพร่ฟ้า

จิรศักดิ์ สีใสเจริญ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอบ้านไธ้ง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า

1. โครงการหรือกิจกรรม ที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานรองลงมาเป็นการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ และมีส่วนร่วมน้อยที่สุด ได้แก่ ประเภทอื่นๆ โดยจะเข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะของการแสดงความคิดเห็น / เสนอแนะมากที่สุด รองลงมาเป็นการได้รับประโยชน์จากโครงการหรือกิจกรรม
2. การเข้าไปมีส่วนร่วม จะเป็นไปโดยสมัครใจมากกว่าถูกผู้อื่นชักชวน ส่วนรูปแบบการมีส่วนร่วม นั้น จะเข้าโดยผ่านตัวแทน คือ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล รองลงมาเป็นการมีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกกลุ่มต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้าน
3. ประชาชนมีความพอใจต่อการที่องค์การบริหารส่วนตำบลเปิดโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมมีอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง
4. สาเหตุของการเข้าไปมีส่วนร่วม ได้แก่ การที่จะมีโอกาสร่วมรับผิดชอบท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็ง และจะทำให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมีประสิทธิภาพ อีกทั้งจะเป็นวิธีหนึ่งในการควบคุมการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลสำหรับสาเหตุของการไม่เข้าไปมีส่วนร่วม นั้น เพราะมีตัวแทนอยู่แล้ว นอกจากนี้ คือ ไม่เข้าใจขั้นตอนการดำเนินงาน รวมทั้งปัจจัยด้านรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีน้อย ไม่เพียงพอที่จะทำนุบำรุงท้องถิ่น ตามความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง

สุรสิทธิ์ อุดบุรี (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลาง ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชายมีอายุตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป การศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีรายได้สูงกว่า 15,000 บาทต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจทางการเมืองโดยติดตามข่าวสารบ้านเมืองอยู่ตลอดเวลาโดยติดตามจากหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ส่วนใหญ่ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งทุกครั้ง และมีบางส่วนเป็นสมาชิกพรรคการเมือง กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับรัฐธรรมนูญใหม่มีความเหมาะสมกับการปกครองของประเทศไทย โครงสร้างของงานสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่มี

ส.ส. ระบบบัญชีรายชื่อการเลือกตั้งจะพิจารณาจากพรรคการเมืองมากกว่าตัวบุคคล แต่ไม่แน่ใจว่านักการเมืองของไทยในปัจจุบันมีความเสียสละให้ประชาชน เห็นว่าขณะนี้มีความจำเป็นต้องปฏิรูปการเมืองการยึดอำนาจการปกครองของทหารเป็นสิ่งที่ไม่ชอบธรรม สื่อมวลชนควรมีความอิสระในการตรวจสอบการเมือง และเห็นว่านักการเมืองไม่ควรสร้างความสนิทสนมกับผู้นำทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง และจากการศึกษาพบว่า ในกลุ่มชนชั้นกลางของจังหวัดเชียงรายนี้ที่โน้มเอียงที่วัฒนธรรมทางการเมืองจะเป็นในรูปแบบไพร่ฟ้าผสมกับการมีส่วนร่วม โดยดูจากพฤติกรรมทางการเมืองหลายๆ อย่างเป็นบรรทัดฐาน นอกจากนี้ยังสามารถสรุปได้อีกว่าความแตกต่างกันทางด้านเพศ รายได้ อาชีพ และระดับการศึกษา ได้ส่งผลให้ความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างกันอีกด้วย

วันเพ็ญ ชีวราษฎร์ (2539 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องทัศนคติและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวเขาเผ่าอีโก้ หมู่บ้านผาหมี อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยทำการศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสิทธิหน้าที่ทางกฎหมาย และระบบการเมืองการปกครองไทย

~~ตลอดจนพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง อิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อทัศนคติทางการเมืองและทัศนคติที่มีต่อผู้มีอำนาจในการปกครองบริหารประเทศ ของชาวเขาเผ่าอีโก้ บ้านผาหมี อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งก็พบว่า ชาวเขาเผ่าอีโก้ร้อยละ 44.7 ไม่รู้หนังสือ ร้อยละ 96.2 มีความรู้ความเข้าใจต่อเรื่องสิทธิหน้าที่พลเมืองไทยตามกฎหมายเป็นอย่างดี และมีทัศนคติที่ดีต่อผู้มีอำนาจการปกครองและนักการเมืองและต่อระบบการเมืองไทย มีความสำนึกในทางการเมืองสูง ร้อยละ 51.5 และ 96.2 ตามลำดับ แต่ชาวเขาเผ่าอีโก้ไม่ค่อยมั่นใจในการซื้อขายเสียง ส่วนการมีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้นมีอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง~~

อัจฉราภรณ์ สามิภักดิ์ (2539 : ง) ได้ศึกษา พฤติกรรมเบ็ดเสร็จข่าวสารกับความรู้ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย ของเยาวชนทั้งในระบบการศึกษา/นอกระบบการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการรับข่าวสารเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย

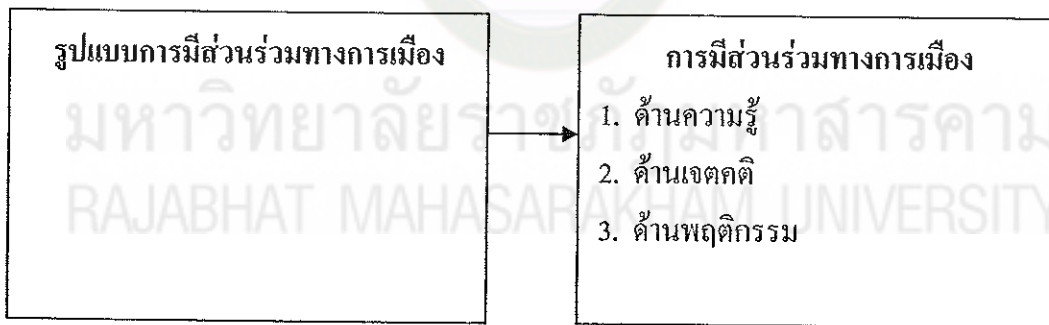
ประทาน คงฤทธิศึกษากร (2533 : 35) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ผลการศึกษาพบว่า อุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นคือ ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในชนบท ยิ่งยากจนมากและขาดปัจจัยการผลิตคือที่ดิน และทุน ก็ยิ่งทำให้การรวมตัวเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นไปได้ยาก เพราะ

ต้องค้นหาเลี้ยงชีพตน ไม่มีฐานะเป็นคนชั้นกลางของประเทศเมื่อประชาชนไม่มีความรู้ ขาดประสบการณ์และยากจน ก็ขาดผลประโยชน์ที่จะกระตือรือร้นไปปกป้องผลประโยชน์ของตน จึงทำให้ไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนากับทางราชการ หรือ การพัฒนาที่ค่อนข้างจะเป็นทางการ

ประสิทธิ์ บุญเลิศ (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนในเขตสุขาภิบาลเวียงชัย อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม 9 ประการ คือ อายุ การศึกษา รายได้ เพศ อาชีพ สถานะสมรส ภูมิฐานะ การเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือองค์กร ในสังคม และการเป็นสมาชิกของกลุ่มชุมชนที่มีชาติพันธุ์เป็นชนส่วนใหญ่ในสังคม มีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในทางการเมือง

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของ ประชาชนตำบลนาทราย อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิด ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย